

10 MEI 1989

SW

MO

mededelingen opbouwwerk

Thema

p.c.g.-beleid
■
**opbouwwerk en
buurtbeheer**
■
**advies over
eerste fase
opleidingen**
■

Katern:
**HANDLEIDING
VOOR HET
MAKEN VAN
EEN
JAARVERSLAG**
■

**Wim Meijer
over de toekomst
van het sociaal-
cultureel werk**
■

**tips over o.m.
presentatie
werkontwikkeling
en projecten**
■
**met illustraties
uit jaarverslagen**

no. **74**

APRIL 1989 - 8E JAARGANG

- 3:** PCG als motor, brandstoftekort dreigt
- 4:** PCG-beleid na 1989
- 4:** Evaluatie van achterstandsgebiedenbeleid
- 5:** Buurtbeheer: praktijk in de Leidse Slaaghwijk
- 6:** Studiebijeenkomst over rol van opbouwwerk bij buurtbeheer
- 8:** Rapport adviescommissie HSAO en het beroep opbouwwerk
- 9:** Kwaliteit; symposium over kwaliteitsbeleid in de non-profit sector
- 11:** Katern:
Handleiding voor het maken van een jaarverslag
- 31:** Berichten uit de werkplaatsen:
Multi-etnische samenlevingsopbouw
Naar een leefbare buurt
- 32:** Wim Meijer op slotbijeenkomst GAMMA:
sociaal-cultureel werk is educatief proces in brede zin
- 38:** Workshop ondersteuning in het werk

- 39:** Studie en onderzoek:
Verslag conferentie werkgelegenheidsbeleid
De toekomst van vrouwen
Opbouwwerk en 1992
Nogmaals: "Databank ouderen en huisvesting"
- 40:** Gif in de grond
- 40:** Milieu en marketing

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over lokale opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Greet Hettinga, Charlotte Krop, Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten.
Druk: Stimo Meteren

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 48,- voor het 1e en f 44,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,-, themanummers f 7,50, exc. porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag, tel. 070-521354.

ISSN: 0168-06SX

Het hart van dit nummer bestaat uit een handreiking aan besturen en medewerk(st)ers van (opbouwwerk)instellingen bij het maken van een jaarsverlag. De tekst is opgesteld door drs. Gerda Hamann, werksecretaris van het Panel Toetsing Jaarverslag in het opbouwwerk. Drie jaar lang toetste dit panel ingezonden jaarverslagen op aspecten als presentatie, werkontwikkeling, financieel en personeelsbeleid en maatschappelijke berichtgeving.

Daarbij kwam het panel tot interessante inzichten, die zijn verwoord in het katern van deze M.O. De illustraties zijn ontleend aan jaarverslagen die de afgelopen jaren in de "prijzen" vielen.

Verder in dit nummer o.a. aandacht voor het p.c.g.-beleid, over de voortzetting waarvan de regering binnkort haar standpunt bepaalt. Tevens aandacht voor een rapport van een adviescommissie inzake de inrichting van de hogere sociaal-agogische opleidingen. En de weergave van een inleiding die Wim Meijer hield over de toekomst van het sociaal-cultureel werk.

PCG als motor: brandstoftekort dreigt

Het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden hield op 17 maart jl. een conferentie onder de titel "PCG als Motor". Hoewel uit de opkomst en het enthousiasme waarmee werd deelgenomen, geconcludeerd kan worden dat de p.c.g.-motor op volle toeren draait, dreigt aan het eind van het jaar een nijpend brandstoftekort te ontstaan.

Dit maal zijn het geen Arabieren die de kraan dichtdraaien maar de nieuwe Arbvo-baronnen van het CBA die een dusdanige verdunning van de Sozawe-geldstroom dreigen aan te brengen, dat daar geen motor meer op loopt. Ook het CDA in de persoon van dhr. Terpstra bleek niet van zins het karwei af te maken, maar suggereerde een overgangsregeling van twee jaar waarin de goede projecten zouden kunnen doorlopen als CBA (Centraal Bureau Arbeidsvoorziening) en RBA (Regionaal Bureau Arbeidsvoorziening) dat willen.

Terug naar het begin van de conferentie: de eerste p.c.g.conferentie met zo'n grote en brede toeloop uit alle delen van het land.

Integrale aanpak van achterstandgebieden rond begrippen wonen, weten, werken en welzijn met als uitkomst maatschappelijke en sociaal-economische positieverbetering van de bewoners van deze gebieden. Daar gaat het om in het p.c.g.-beleid en dat kwam in alle presentaties en inleidingen goed naar voren. De zwaartepunten werkgelegenheid en extra aandacht voor minderheden staan centraal, maar nooit los van de totale en gebiedsgerichte aanpak.

De gemeenten Den Haag, Leiden, Groningen, Deventer, Alkmaar en Enschede gaven duidelijke voor-

beelden van lokaal ontwikkelde projecten die het resultaat zijn van een nog steeds groeiende samenwerking tussen instanties, die op genoemde beleidsterreinen op lokaal niveau werkzaam zijn.

Na veel pionierswerk is in de meeste gemeenten datgene wat op rijksniveau onmogelijk blijkt te zijn op plaatselijk niveau aan het lukken: onderwijs, welzijn, arbeidsvoorziening bundelen de krachten samen met bewoners en opbouwwerk en dat geeft resultaten.

Alleen al daarom zou op rijksniveau, met het schaamrood op de bestuurlijke taken, een voortzetting van dit beleid krachtig ondersteund moeten worden.

Aan het eind van de conferentie konden de kersverse leden van het CBA in oprichting, v.d. Pol (FNV) en Nieuwsma (NCW) en Terpstra (CDA, de enige politieke partij die de tripartisering van arbeidsvoorzieningen op dit moment zonder voorbehoud steunt), reageren op de presentaties. Aansluitend vond discussie met p.c.g.-gemeenten en andere conferentiegangers in de zaal plaats. Van der Pol, Nieuwsma en Terpstra bekeken de p.c.g.-resultaten door een verkokerde Arbvo-bril en waren nauwelijks bereid een blik buiten de Arbvo-schotten te werpen. "Een vaste baan!" bleef Van der Pol jubelen. Het applaus bleef uit omdat de zaal zich realiseerde dat juist in achterstandsgebieden een integrale aanpak voor grote groepen de enige weg is naar een vaste baan.

Het p.c.g.-beleid werd tot Arbvo-marges versmald en de gemeenten hebben in de toekomstige RBA's een zetel en kunnen dus een regionaal Arbvo-p.c.g.-beleid gaan voeren. Waarom dan al die weerstand tegen CBA en RBA regie over p.c.g.-geldten?

Dit gedeelte had voor de meeste aanwezigen in eerste instantie het effect van een koude douche, gevolgd door een communicatie-

storing. Men begreep elkaar niet. Macroniveau versus microniveau. Het ging toch over de tripartisering van de arbeidsvoorziening vonden de heren achter de tafel. Het ging toch over het p.c.g.-beleid dacht de zaal.

Enkele (gemeentelijke) bruggenbouwers slaagden er met krachtige ondersteuning van dagvoorzitter prof. van Zuthem aan het eind van de discussie in de dialoog op gang te brengen.

Opnieuw bleek hoe moeilijk het is om op alle niveaus schotten weg te halen en daarmee achterstandsproblematiek in alle facetten daadwerkelijk aan te pakken.

Dat de p.c.g.-aanpak op dit moment de meest effectieve benadering van de moeilijkste groep werklozen is en daarmee CBA en RBA's veel te bieden heeft, werd na veel discussie met moeite erkend door de heren van der Pol, Nieuwsma en Terpstra.

Het volledige verslag van de conferentie, inclusief alle inleidingen en het discussiegedeelte, is te bestellen bij het secretariaat van het LSA. De kosten zijn f 12,50, incl. porto. Bestellen door overmaking van bovengenoemd bedrag op postgiro 3918297 t.n.v. LSA, Den Haag, met de vermelding "Verslag p.c.g. als motor".

De voortzetting van het p.c.g.-beleid na 1989 is momenteel volop in discussie. Op dit moment is bekend dat er een advies van de I.C.M. (Interdepartementale commissie minderheden) aan het kabinet klaar is. Naar verluidt zal dit advies in hoofdlijnen neerkomen op voortzetting van het p.c.g.-beleid voor twee jaar.

Bij de voortzetting zou het gaan om ongewijzigd beleid voor de tot nu betrokken departementen (Biza, Onderwijs, Volkshuisvesting, WVC), met uitzondering van Sociale Zaken en Werkgelegenheid; financieel gezien de grootste aandeelhouder van dit beleid.

Met betrekking tot de gelden die via dit departement aan de betrokken GAB's ter beschikking werden gesteld zijn de ambtelijke voorstellen in hoofdlijnen als volgt te omschrijven:

- uitbreiding van het aantal steden naar 23
- gelden dienen in hoofdzaak aan arbeidsinpassing voor minderheden besteed te worden.

Oormerking van deze gelden via het Centraal Bureau Arbeidsvoorziening (CBA) naar de regionale bureaus arbeidsvoorziening (RBA's) is (nog) niet geregeld.

Op grond van bovengenoemd advies zal het kabinet een voorlopig standpunt innemen. Kort daarna volgt zgn. bestuurlijk overleg; een overleg van de betrokken ministers met een delegatie van de bestuurders van p.c.g.-gemeenten in VNG verband.

Vervolgens wordt door het kabinet een definitief standpunt ingenomen. En uiteindelijk heeft de Tweede Kamer het laatste woord, maar dan zitten we al in de tweede helft van 1989. De kans is dus groot dat het p.c.g.-beleid doorgaat in gewijzigde vorm. Positief is in ieder geval dat de "smeerolie-functie" van de Biza-gelden voor de 16 steden gehandhaafd zal worden.

Ook de inzet van de onderwijsgelden in de vorm van extra gelden voor basiseducatie zal voor de 16 steden verheugend zijn, temeer dat de teruggang van de reguliere gelden basiseducatie door de zogenaamde verevening voor een aantal van de 16 gemeenten aanzienlijk is.

T.a.v. de Sozawe-gelden is de situatie nogal complex vooral door de start van de tripartisering van de arbeidsvoorziening in 1990. Het zal afhangen van de inmiddels op lokaal niveau gegroeide samenwerkingsvormen rond p.c.g. en de overtuigingskracht van de betrokken gemeenten in RBA-verband of

projecten en maatregelen doorgang kunnen vinden. Vroegtijdig overleg hierover met de RBA's in oprichting kan een probleemloze overgang gemakkelijken.

Daarnaast zal op landelijk niveau het nodige moeten gebeuren om het CBA uit te nodigen RBA's van een dusdanige regeling te voorzien dat gebiedsgerichte integrale p.c.g. aanpak mogelijk blijft.

Daar ligt dus een taak voor de gemeenten in VNG verband en het LSA. Voortgang op zich is positief, maar de termijn van twee jaar is echter erg kort en de discussie over voortzetting zal zich eind 1990 dus opnieuw aandienen. ■

Evaluatie van achterstandsgebiedenbeleid

De gemeenten hebben ten volle de mogelijkheden aangegrepen om lokaal maatwerk te leveren met het probleemcumulatiegebiedenbeleid, ondanks de niet volledige decentralisatie ervan. Zij hebben er een beleid van weten te maken dat zich kenmerkt door een wijkgerichte, integrale aanpak. Van de beschikbaar gestelde 300 miljoen zijn over de periode 1985 tot medio 1988 zo'n 600 overwegend op de arbeidsmarkt gerichte projecten opgezet, waaraan een kleine 19.000 personen hebben deelgenomen. Van de deelnemers woont zowat 70% in een p.c.g.-wijk en behoort bijna de helft tot een minderheidsgroep.

Dit staat te lezen in het rapport "Wijken in achterstand" van SGBO, de onderzoeksafdeling van de VNG, die het p.c.g.-beleid in opdracht van Binnenlandse zaken heeft geëvalueerd.

Samenwerking tussen gemeenten en gewestelijke arbeidsbureau is een van de belangrijke vernieuwende effecten van het p.c.g.-beleid, zo

blijkt uit het rapport. Deze samenwerking heeft in de meeste gemeenten geresulteerd in organisaties die zich kenmerken door een individuerichte aanpak.

Zij werven, begeleiden en plaatsen langdurig werklozen en zetten deze in op projecten ter verbetering van de woonomgeving of ter verruiming van de werkgelegenheid, waarmee scholing en/of arbeidservaring is op te doen.

Ook veel herintreed(st)ers op de arbeidsmarkt en allochtone werkzoekenden maken van deze mogelijkheden gebruik. De onderzoekers concluderen daaruit dat ook een gebiedsgerichte, algemene aanpak kan leiden tot een meer dan evenredige deelname van allochtonen.

De onderzoekers constateren ook knelpunten. De gebrekkige afstemming tussen de betrokken departementen en het ontbreken van voldoende beleidsruimte voor gemeenten bevorderen het welslagen van het p.c.g.-beleid niet. Ook de onzekerheid over voortzetting van dit beleid na 1989 werkt naar hun waarneming frustrerend.

Het SGBO-rapport "Wijken in achterstand" is voor f. 25,- te koop bij de uitgeverij van VNG, tel. 070-738888 (excl. verzendkosten). ■

Buurtbeheer, praktijk in de Leidse Slaaghwijk

Materiële- en leefbaarheidsproblemen in woonwijken hebben verschillende oorzaken, maar hangen vaak samen. Deze problemen zijn niet uitsluitend technisch op te lossen. In zgn. buurtbeheerprojecten wordt geëxperimenteerd om met een integrale aanpak de kwaliteit van wonen in wijken te handhaven of te verbeteren. Bewoners, gemeentebestuurders, woningbeheerders en opbouwwerkers krijgen daarbij te maken met een nieuw item: buurtbeheer. Het navolgende praktijkverhaal is van een Leidse opbouwwerkster, die vanuit het stedelijk ondersteuningsinstituut in het buurt-beheerproject Slaaghwijk werkt, samen met een sociaal-cultureel werker en een pastoraal werker.

Voorgeschiedenis

Tussen 1972 en 1974 is de Slaaghwijk, het oudste deel van de Leidse Merenwijk gebouwd. Alle woningen waren in handen van twee woningbouwverenigingen. Zo'n 500 woningen in 8-etage-flats, 485 woningen in 5-etage-flats en 365 maisonnettes. De gemeente hoopte met de Merenwijk nieuwe, financieel draagkrachtige inwoners van buiten aan te trekken. Verder hoopte men dat de Leidenaars die het konden betalen in de nieuwe wijk zouden gaan wonen. In de stad zouden dan goedkopere woningen voor starters vrijkomen. Vanwege de stadsvernieuwing waren de huren gestegen en was de vraag naar goedkope huurwoningen erg groot.

De Slaaghwijk raakte bevolkt. De huurhoogte had tot gevolg dat mensen uit hogere inkomensgroepen zich er vestigden. Hun gemiddelde leeftijd was tussen de 25 en 45 jaar; gezinnen met een paar kinderen, die op dat moment tevreden waren

met de zonnige kamer, de ruimte en de balkons. Maar... zij waren niet van plan zich er blijvend te vestigen. Eigenlijk werd er al van het begin af aan verhuisd in de Slaaghwijk. De mensen met een minder sterke financieel economische positie bleven.

Er kwam wat leegstand. Dit bracht het bureau Woonruimteverdeling ertoe mensen, die zeer urgent een huis nodig hadden, naar de Slaaghwijk te sturen zonder daarbij op baan of inkomen te letten. In dezelfde tijd kwamen veel Surinamers naar Nederland en vond de gezinshereniging van Marokkaanse en Turkse families plaats. Zij hadden grote woningen nodig, zoals de 4-en 5-kamerwoningen in de Slaaghwijk. Die werden ook aan hen toegewezen.

Eind 70-er jaren had 47% van de Slaaghwijkbewoners geen baan. In de daaropvolgende jaren werden de problemen snel groter. De woningbouwvereniging stelde een onderzoek in. Daaruit bleek dat de mensen niet zozeer klachten hadden over de woningen, maar over de trappenhuizen, galerijen en gangen. Die waren smerig en men vond er spuiten van druggebruikers. En bij de bergingen werden brandjes gesticht. De mensen werden bang. Zij durfden steeds minder naar buiten. De onderlinge contacten, die er al niet veel waren, werden minder. De meesten mensen wilden het liefst verhuizen. Verbouwen van de woningen voor studentenhuising leek de enige oplossing. Met de flat Ravenhorst is dat ook gebeurd in 1983.

De bewoners actief!

De sociale problemen in de Slaaghwijk bleven duidelijk. Toch richtte het enige flatcomitee, dat toen in de Slaaghwijk actief was, zich op technische zaken zoals verwarmingskosten, isolatie en drainage. Toen het stedelijk ondersteuningsinstituut op de wijksituatie insprong wa-

ren de bewoners geen partij voor de gemeente en de woningbouwverenigingen. De opbouwwerkster heeft haar aandacht eerst gericht op de versterking van de organisatiegraad van bewoners. Dat ging niet gemakkelijk vanwege de vele verhuizingen, gebrek aan onderlinge contacten en de persoonlijke problemen waar mensen mee zaten, bijv. echtscheiding, uithuisplaatsing e.d. Om de bewoners te organiseren kozen de opbouwwerk(st)ers een concreet onderwerp, waar snel resultaten mee geboekt konden worden. De werkgroep Stookkosten werd gevormd. Er werd contact gezocht met de bewonerscommissies, die door een van de woningbouwverenigingen in het leven waren geroepen. Door competentie vraagstukken lukte dat aanvankelijk niet. Maar door het samen bekritisieren van het centrale verwarmingsrapport van de woningbouwvereniging kwam de samenwerking op gang. De bewonerscommissies en de werkgroep vormden een gezamenlijk Stookkostencomitee.

Experiment Buurtbeheer

In maart '87 maakte de wethouder plannen bekend om in een aantal Leidse wijken met een experiment Buurtbeheer te beginnen. Er werd o.a. voor de Slaaghwijk een werkgroep buurtbeheer gevormd. Daarin namen zitting ambtenaren van diverse diensten, functionarissen van de woningbouwverenigingen en een aantal buurtbewoners. De laatsten waren naar een openbare avond gekomen en daar werd hen gevraagd mee te doen. Nog niemand had een duidelijk idee hoe buurtbeheer nu feitelijk aangepakt moest worden. Men ging op zoek, waarbij ieder vanuit zijn eigen belang te werk ging. Naar buiten gebeurde er verder niets. Met de punten, die bewoners aandroegen, werd niets gedaan. Als reactie op het uitblijven van actie vanuit de werkgroep Buurtbeheer,

hebben de werk(st)ers van de Slaaghwijk toen een lijst met 60 knelpunten opgesteld; in 4 groepen geordend naar onderwerp en karakter: woonlasten, woonomgeving, woningtoewijzing en sociale leefbaarheid.

In werkgroepen wilden zij met bewoners hiervoor oplossingsmogelijkheden uitwerken. Alle Slaaghwijkbewoners zijn huis aan huis en per megafoon opgeroepen om hieraan mee te doen. De knelpunten werden door de bewoners op alle vier de terreinen herkend en onderschreven. De werkgroepen woonlasten en woonomgeving gingen vlot van start. Voor de werkgroep Sociale Leefbaarheid kwam geen enkele aanmelding. Dat vond men kennelijk te moeilijk. Dat gold ook voor de woningtoewijzing, maar die werkgroep is toch op gang gekomen. De knelpunten m.b.t. de sociale leefbaarheid zijn uiteindelijk door de drie andere bewoners-werkgroepen meegenomen.

Werkwijze

Een winter lang hebben de drie werkgroepen vergaderd om een plan van aanpak te ontwikkelen. Werken aan zo'n papieren produkt bleek heel moeilijk vol te houden. Eigenlijk is de voorbereidingsfase voor buurtbeheer-activiteiten niet echt geschikt om samen met bewoners aan te pakken. Zij hebben behoefte aan concrete activiteiten en een feitelijk perspectief. Toch is het in de Slaaghwijk gelukt met bewoners een plan van aanpak te maken. Bewoners gingen de werkgroepbijeenkomsten als een soort "buurtontmoetingen" ervaren, waar zij zich voor het belang van de wijk en zichzelf in konden zetten. Tussen de deelnemers ontstond een onderlinge saamhorigheid. Wel bleek dat duidelijke werkafspraken hard nodig zijn. De omstandigheden waaronder vergaderd werd bleken een grote rol te spelen. Alles

had zijn doorwerking: het verzetten van de vergaderdatum, het (te) laat sturen van de notulen, een herinnering als er een grotere tussenpoos tussen de vergaderingen viel, het klaarstaan van de koffie etc. Verder bleek de houding van de opbouwwerkster van belang. Zij moest, zonder daarin te overdrijven 'de moederin brengen' door zorg en aandacht voor de zaak laten merken en er zelf in te geloven. Een opbouwwerktaak, want van de andere partijen bij buurtbeheer, gemeente en woningbouwverenigingen, valt in dit op-

zicht niets te verwachten. Hun werkwijze is ambtelijk, zij starten trager en werken met langere termijnen. Zo ging het ook in de Slaaghwijk.

In maart '88 presenteerden de bewoners-werkgroepen hun uitgewerkte voorstellen. Eén van de woningbouwverenigingen kwam in augustus '88 als eerste met een eigen plan; in november volgde de andere woningbouwvereniging. En in december '88 kwam de gemeente, met het plan waarin alles geïntegreerd werd.

Studiebijeenkomst

Rol van opbouwwerk bij buurtbeheer

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland organiseert op woensdag 21 juni a.s. een studiebijeenkomst over de rol van opbouwwerk in buurtbeheer-projecten.

Beheer wordt meestal opgevat als 'beheersen'. Vanuit die opvatting ligt een technisch systematische aanpak voor de hand. Maar buurtbeheer is ingewikkelder, want het heeft ook te maken met het sociale klimaat in de wijk, de onderlinge contacten tussen de mensen. Juist op deze sociale en gedragsmatige aspecten bij buurtbeheer moet het opbouwwerk goed in weten te spelen. Van de andere partijen bij buurtbeheer, te weten de gemeente en de woningbouwverenigingen kan in dit opzicht niet veel verwacht worden.

Op de studiebijeenkomst komt o.m. deze verschuiving in de rol van opbouwwerk aan de orde. Naast aandacht voor de materiële belangen van bewoners zullen opbouwwerk(st)ers in buurtbeheerprojecten in toenemende mate aandacht aan het sociale klimaat in wijken moeten besteden.

Hoe kan je als opbouwwerk(st)ers daar aan werken? Welke technieken kan je daarbij hanteren? Waar bewoners bij inschakelen? Zijn bewoners ook in te schakelen bij het daadwerkelijk uitvoeren van beheerstaken?

Deze en andere vragen m.b.t. buurtbeheer zullen 21 juni op de studiebijeenkomst Buurtbeheer van het Werkcentrum Opbouwwerk Z.H. aan de orde komen.

Over programma, tijd en plaats volgt nader bericht. Verder verzamelt het Werkcentrum Opbouwwerk Z.H. momenteel zoveel mogelijk artikelen, brochures en andere publicaties over buurtbeheer. Daarvan zal in juni a.s. een overzicht samengesteld worden. Opbouwwerk(st)ers die daarin geïnteresseerd zijn kunnen t.z.t. dit overzicht bestellen.

Voor informatie over het Buurtbeheer-project kunt u contact opnemen met Joop Versteegen, Werkcentrum Opbouwwerk Z.H., Singel 272, 3311 HK Dordrecht, tel. 078-141443/131595. ■

Resultaten

Er is in de Slaaghwijk op verschillen-de manieren gescoord. Er zijn bouwtechnische zaken aangepakt: kopgevel-isolatie, drainage, en een facelift van hallen van flats. Verder is er bij gemeente en woningbouwverenigingen meer aandacht voor de Slaaghwijk gekomen. Er wordt meer geld voor vrijgemaakt en twee wet-houders hebben het voortouw genomen. Dat geeft de zaak politiek gewicht.

Het belangrijkste resultaat is evenwel dat er bij de bewoners een omslag gekomen is. Zaken beginnen op gang te komen, het malaise-gevoel begint weg te ebben. Mensen beginnen er weer in te geloven. Er zijn nu 11 bewonerscommissies, drie werkgroepen (migranten, vanda-lisme en vrijetijdbestedings-acti-viteiten) en een overkoepelende wijkvereniging. Plannen van Heer-ma bedreigen echter deze positieve ontwikkelingen.

Tot slot

In Leiden is de opbouwwerkster uit-gegaan van de startvraag: "Wat willen de mensen zelf?" Dit heeft de eigen inbreng van de Slaaghwijk-bewoners opgeleverd. In de later bekend gemaakte plan-nen van de woningbouwverenigin-gen wordt weliswaar niet verwezen naar de eerdere voorstellen van de drie bewonerswerkgroepen, maar 80% van de inhoud komt er mee overeen. Dat instanties de proble-men en voorstellen van bewoners pas later erkennen is frustrerend. Maar aan de andere kant blijkt van bewonersplannen, waarin de aan-pak van complexe problematiek overzichtelijk en samenhangend ge-presenteerd wordt, veel invloed uit te gaan.

De opbouwwerkster heeft de crea-tieve productiviteit van de Slaagh-wijkbewoners aan weten te boren.

Zoiets is alleen verantwoord als re-delijkerwijs verwacht kan worden, dat de andere partijen van plan zijn daadwerkelijk aan de slag te gaan. Het sociale klimaat, dat ontbrak in de wijk, is in de werkgroepen op-nieuw gekweekt en uitgezet in de wijk.

Joop Versteegen, Werkcentrum Op-bouwwerk Zuid-Holland. De WOZH organiseert op 21 juni a.s. een stu-diebijeenkomst over de rol van op-bouwwerk in buurtbeheerprojecten. Zie elders in deze M.O. ■

Milieubesparend huishouden

Vrijwel al onze dagelijkse bezighe-den in huis, tuin en keuken hebben wel iets met milieu te maken. In het huishouden gebruiken we op allerlei manieren grondstoffen en energie, die eens uit de natuur zijn gehaald en produceren we afval, dat uitein-delijk weer in een of andere vorm in het milieu terecht komt. De Stichting Natuur en Milieu heeft een geheel herziene versie van het boek "Mi-lieubesparend huishouden" uitge-bracht.

In deze uitgave wordt beschreven hoe huishoudelijke bezigheden en karweitjes zo kunnen worden ge-daan dat het milieu en de natuur wordt gespaard. Elk hoofdstuk be-handelt een onderdeel van het huis-

houden met de gevolgen voor het milieu en met ideeën en tips voor een milieuvriendelijke aanpak. Achtereenvolgens worden bespro-ken: energie, water, afval, voedsel, ongewenste beestjes, kamerplan-ten, de tuin, huisdieren, vervoer en lawaai. Voor wie zich verder wil ver-diepen in een bepaald onderwerp zijn achterin adressen van organisa-ties en titels van publikaties vermeld.

Prijs: f 12,50, exclusief portokosten. Bestellen via Milieubook, Henri Po-laklaan 42, 1018 GT Amsterdam; tel. 020-244989. ■

Rapport adviescommissie HSAO en het beroep opbouwwerk

Onlangs bracht de adviescommissie HSAO rapport uit aan haar opdrachtgever, de HBO-Raad, inzake de inrichting van de hogere sociaalagogische opleidingen in de toekomst. De onder voorzitterschap van dr. G. van der Top staande adviescommissie pleit voor herkenbare kwaliteit, voorziet voor de toekomst (o.m. vanwege bredere rollen en taken vrijwilligers) een nadrukkelijker appel op wat zij de "hardere kern van de professionaliteit" noemt; en haalt tenslotte de bezem door de brede variëteit aan opleidingen.

In de visie van de Commissie resulteren vier studierichtingen, t.w.:

- culturele en maatschappelijke vorming
- maatschappelijk werk en dienstverlening
- transmurale hulpverlening
- personeel, organisatie en management.

Een en ander dient binnen een flexibele onderwijsorganisatie gestalte te krijgen. Daarbij worden drie typen programma's onderscheiden, t.w.:

- verbredende basis-programma's, geldend voor meerdere/alle studierichtingen
- studierichtings-specifieke programma's, waarvan er twee zullen zijn
- afstudeerprogramma's, waarvan er drie zullen zijn.

Vanuit de beroepsgroep opbouwwerk is het van belang op te merken dat op HSAO-niveau geen specifieke afstudeer-richting opbouwwerk meer zal bestaan. Deze zal onderdeel uitmaken van de studierichting "culturele en maatschappelijke vorming".

Met alle respect voor de inzet van de specifieke opbouwwerkafdelingen

in het HBO van de afgelopen decennia: gezien vanuit de praktijkbehoeften en de beroepsgroep opbouwwerk is de voorgestelde "indikking" van het aantal HSAO-opleidingen een vooruitgang te noemen. Immers, de optie vervalt een "afgeronde beroepsoefenaar" in het opbouwwerk af te leveren.

In dat verband is het van belang nog eens te wijzen op het rapport van Twijnstra Guddé NV over de Voortgezette Opleidingen, uitgebracht in juli 1987. Inzake het opbouwwerk werd daarin o.m. opgemerkt:

"Als opleidingssoort hoort het opbouwwerk eigenlijk niet thuis in de eerste fase. De eisen die het werk stelt, zijn te hoog voor een eerste fase opleiding. De studenten zijn te jong en missen de ervaring voor het volgen van een opbouwwerk opleiding. Uit de samenstelling van de beroepsgroep blijkt ook, dat een betrekkelijk groot aantal opbouwwerkers een andere opleiding dan sociale academie heeft gevolgd of zich via het volgen van allerlei aanvullende opleidingen voor het vak heeft trachten te kwalificeren. Opmerkelijk is in dit verband het hoge aantal opbouwwerkers (35%) dat een VO-opleiding heeft gevolgd."

Ook de Beroepenveldcommissie die twee jaar geleden een beknopt Beroepsprofiel uitbracht en thans een meer uitgewerkte publicatie in voorbereiding heeft, gaf zich hiervan rekenschap. De commissie gaat ervan uit dat het beroep opbouwwerk (evenals dat van organisatieadviseur of journalist) in beginsel een open beroep is. Daarmee geeft ze aan dat een bepaalde mate van (persoonlijke) volwassenheid, het hebben van creatieve ambitie in communiceren, mobiliseren, organiseren en oplossings-gericht handelen, alsmede het ontwikkeld hebben van meer dan oppervlakkige kennis en inzet op bepaalde samenlevingsterreinen/sectoren, onontbeerlijk zijn om het beroep verantwoord uit te oefenen.

Vanuit dit vertrekpunt is de initiële beroepsopleiding naar zijn aard niet doorslaggevend. De professionalisering krijgt toenemend gestalte door de feitelijk gepraktiseerde beroepsuitoefening en de in wisselwerking daarmee ondernomen specifieke scholingen (zoals de voortgezette opleiding opbouwwerk), dan wel "on the job training" en opleidingen (relevante modules). Daarmee ontstaat een beroeps(ontwikkelings)beeld waarbinnen ook elementen als collegiale consultatie e.d. hoger dan voorheen gaan scoren.

Dit concept komt overeen met het sector-overstijgende karakter van het opbouwwerk. Tevens biedt het aan het opbouwwerk de mogelijkheid tot zekere distantie van de "agogisering van maatschappelijke vraagstukken", zoals die noodzakelijkerwijs in het HSAO ingebakken zit.

Wanneer het opbouwwerk, zoals zo dikwijls gesteld, werkelijk in de spanning van het snijvlak "hard en zacht" in de samenleving haar maatschappelijk produktieve bijdrage wil leveren, dan zijn kennis en vaardigheid in het opereren binnen dat spanningsveld belangrijke voorwaarden.

Een bijkomende reden om een eventueel toekomstig verdwijnen van specifieke initiële beroepsopleidingen opbouwwerk niet te betreuren, is gelegen in de omvang van de beroepsgroep opbouwwerk. Krachtens de aard van het ambacht (en conjunctureel zou men er aan kunnen toevoegen: krachtens de actuele marktverhoudingen) is deze beperkt.

Gebrek aan kwaliteit, inzet en produktiviteit is minder funest voor massieve beroepsgroepen dan voor in omvang kleine beroepsgroepen. Daar komt nog bij dat opbouwwerk voor haar financiers (bijna steeds

overheden) géén "moet" - maar een "kan" - categorie vormt wanneer het gaat om de inzet ervan.

Anders gesteld: beroepen die een juridisch of anderszins onderbouwde monopolie-positie kennen, moeten welhaast tot misdadigheid vervallen, willen zij iets te vrezen hebben. Een (stedelijk of regionaal) opbouwwerk-team is bij overeenkomstige gedraging al drie maal door haar subsidiënt(en) opgerold.

Kortom, een beroepsgroep als die van het opbouwwerk, dient zich ter

dege te realiseren dat - naast de hoge kwaliteitseisen van het beroep zelf - factoren als gebrek aan massa en wettelijke positie nog eens extra eisen stellen aan de kwaliteit van de beroepsuitoefening.

Samengevat kan - voor wie het beroep opbouwwerker ter harte gaat - het thans uitgekomen Advies inzake het HSAO gezien worden als een (indirecte, maar effectieve) bijdrage aan de mogelijkheid en noodzaak als beroepsgroep bestendig aan het beroepsprofiel en de kwaliteitsontwikkeling te werken. ■

den opgeschud. Leuk om te horen, maar je doet er niet zoveel mee buiten een strikt ambtelijke setting.

Tenslotte was er een inleiding van Ate Flapper, directeur van de Stichting BOZA, een instelling voor buurthuis- en jongerenwerk in Amsterdam-Oost en Zuid. Vanuit de vaststelling dat het product van welzijnswerk onmeetbaar is, droeg hij een aantal noties aan die het werken aan verbetering van de kwaliteit wel degelijk mogelijk maken. Buurthuizen moeten er goed uit zien bijvoorbeeld, omdat slechte accommodaties niet tot bezoek noden. Het werken met uiteenlopende groepen stelt aan alle beroepskrachten (agogische, administratieve, beheersmatige, huishoudelijke) aparte eisen, waarvoor aanvullende scholing vereist is. Wat betreft de opleiding van agogische beroepskrachten hield Flapper een pleidooi voor een brede vakmatige opleiding van lieden met geschikte persoonlijkheidskenmerken en met de juiste motivatie.

Met andere woorden: als je carrière wil maken en veel geld wil verdienen dan moet je niet in de welzijnssector gaan werken. Aangestipt werd ook de constatering dat vrijwilligers een rol spelen bij de kwaliteit van het welzijnsproduct en dat je met grote aantallen vrijwilligers ook de differentiaties uit het werkgebied de organisatie binnenhaalt. Hiermee hield Flapper een zeer herkenbaar verhaal, dat aangaf hoe je vanuit het werk om kunt gaan met gegevens zoals Van Engelsdorp Gastelaars die aandroeg.

Over de vraag, welke kwaliteitseisen aan welzijnswerk gesteld mogen worden, zal de discussie ongetwijfeld gaande blijven. De tijd echter dat welzijnswerk welhaast bij voorbaat meesmiltend beoordeeld werd, lijkt voorgoed voorbij. Symposia als dat van Dacapo dragen ertoe bij oude karikaturen te bestrijden.

Gui van Hooijdonk ■

Kwaliteit

Half maart organiseerde Dacapo, de stichting voor samenlevingsopbouw te Nijmegen, een druk bezocht symposium over kwaliteitsbeleid in de non-profitsector. Dacapo wil nadrukkelijk aan de weg timmeren en deed dat onder andere door middel van dit symposium, dat besloten werd met de aanbidding van het instellingsplan aan de wethoudster welzijnszaken. Na jaren van kommer en kwel in welzijnsland liet Dacapo een goed voorbeeld zien van wat een offensieve strategie vermag.

Kwaliteit werd vanuit een viertal gezichtshoeken aan de orde gesteld. Prof. van Engelsdorp Gastelaars, hoogleraar stadsgeografie te Amsterdam, hield een pakkend verhaal over hoezeer de buurt een conglomeraat van verschillende levensstijlen aan het worden is en hoezeer opbouwwerk aan z'n doel voorbij kan schieten, wanneer daar niet terdege rekening mee wordt gehouden. Hij baseerde zich daarbij op resultaten van onderzoek, dat vooral in de Randstad is en wordt gehouden.

Dus weg met ideeën over de warme buurtsolidariteit en de macht van lokale netwerken! De buurt als arena van strijdige belangen en het is al heel wat wanneer welzijnswerk het nodige bij kan dragen aan het bewaren van de lieve vrede.

Daarna zouden twee organisatieadviseurs aan het woord komen, van wie er een wegens ziekte verstek liet gaan. In de congresmap, die werd uitgereikt aan het begin van de dag, zat wat geschreven informatie van beide lieden. Die informatie onderscheidde zich van de rest, doordat een minimum aan tekst over een maximum aantal pagina's papier verdeeld was. Na het aanhoren van het verhaal van de enig overgebleven adviseur drong zich bij mij de indruk op, dat organisatieadviseurs zo zoetjes aan genoeg aan de welzijnssector verdiend hebben. Hoe bedrijfsmatig en efficiënt je welzijnswerk ook op wil zetten, je ontkomt er niet aan je te verdiepen in de eigenheid van het werk. In bijvoorbeeld zoiets triviaals als politieke besluitvorming die de reikwijdte van het werk bij voorbaat bepaalt en inperkt. Voor deze vrije jongens is dat echter de ver van m'n bed show.

Als derde gezichtshoek fungeerde de cultuurverandering in ambtelijke kring aan de hand van het Groningse VONK-project of hoe ambtelijke gespreide bedjes regelmatig wor-

U KUNT ZICH NATUURLIJK OOK WAT AKTIEVER PRESENTEREN

stimio

Den Bommel 2a
4194 TZ Meteren
Telefoon 03456 - 844
Teletax 03456 - 825

Eén van de tientallen voorbeelden

Als u ook, elk jaar opnieuw, opziet tegen het maken van het jaarverslag van uw instelling, moet u eens contact opnemen met Stimio, redactioneel en grafisch bureau voor de non-profit sektor.

U zult verbaasd zijn over de vele mogelijkheden om het verslag naar inhoud en naar vorm aantrekkelijker te presenteren.

Wij zijn n.l. niet zomaar een drukkerij; afgezien van het mooiste zet- en drukwerk en een aantrekkelijke vormgeving, kunt u bij ons ook terecht voor:

- publiciteits-adviezen
- het schrijven van uw jaarverslag
- alleen de eindredactie van de door u samengestelde teksten
- de fotografie of het illustratiewerk
- uitsluitend een vormgevings-advies en levering van de daarbij behorende voorbedrukte standvellen.

Maar ook voor het opzetten van een complete campagne rond een opening, jubileum of het voor het organiseren van een congres hebben wij voldoende deskundigheid in huis.

De kosten zullen u meevallen. Wij maken voor opbouwwerk- en andere non-profit instellingen jaarverslagen vanaf zo'n f 1.200,- (bij een oplage van ca. 250 ex. en een omvang van 28 pagina's A4).

Bel Paul Bulterman of Helen Terpstra voor een vrijblijvend advies, een offerte of nadere schriftelijke informatie. Telefoon: 03456-844.

Stimio is een redactioneel en grafisch bureau voor de non-profit sektor. Relaties zijn onder meer: de Joint, het NIMO, de LVMW, het Platform Opbouwwerk en tal van instellingen op het gebied van het opbouwwerk, het maatschappelijk werk, de jeugdhulpverlening, de gezondheidszorg en het onderwijs.

Stimio is gevestigd in het zeer centraal gelegen Meteren (Geldermalsen).

Handleiding voor het maken van een jaarverslag

Onder redactie van
G.E.G. Hamann

De Alkmaarse
Huurdersorgani-
satie maakte één
van de beste
jaarverslagen
over 1986. Aad
Leek (AHO) krijgt
een prijs van Elly
Konijn (pa-
nel-lid)

Voorwoord

Meer dan drie jaar geleden nam het Landelijk Platform Opbouwwerk het initiatief tot het "Panel Jaarverslagen in het Opbouwwerk."

Motief: de kwaliteit van de verantwoording door instellingen in de kwartaire sector, en dus ook opbouwwerk-instellingen, schiet tekort. Klanten, financiers en "de samenleving" hebben recht op een gedegen verantwoording door de instellingen.

Niet alleen de gedachte om tot toetsing en verbetering van de jaarverslaglegging over te gaan, was nieuw voor de kwartaire sector. Het gold tevens de "regie" van die activiteit. Het Landelijk Platform Opbouwwerk stelde vast dat de toetsing zou moeten geschieden door een Panel, samengesteld uit "belanghebbenden" buiten de werksort zelf. Er kwam een panel tot stand, bestaande uit "klanten" van het opbouwwerk en mensen uit journalistieke, marketing en politiek-bestuurlijke kring.

Vooraf die compositie van het panel maakte dat het initiatief een hoog realiteitsgehalte kreeg. Immers, een panel van vakbelanghebbenden zou qua betrokkenheid en betrouwbaarheid veel minder betekenis hebben gehad.

Het Panel Jaarverslag in het Opbouwwerk heeft drie achtereenvolgende jaren de ingezonden jaar- en projectverslagen beoordeeld. De resultaten werden gepresenteerd op "lokatie" van de winnende instelling. Dat waren (achtereenvolgens in Oss, Alkmaar en Uden) steeds inspirerende bijeenkomsten.

Niet alleen omdat de genodigden iets te vieren hadden, maar vooral ook omdat in de "objectieve" situatie van de "beredeneerde waardering" op deze bijeenkomsten steeds een samentreffen plaatsvond van politieke bestuurders, vrijwillige bestuurders en beroepskrachten.

Er zijn eigenlijk te weinig gelegenheden waar op een dergelijke wijze deze geledingen elkaar treffen. Te weinig fora waar op een dergelijke wijze verschil en samenhang tussen deze actoren, maar ook en vooral respect en waardering voor elkaars inspanning tot uitdrukking kunnen komen. In die zin ook waren de drie presentatie-bijeenkomsten van grote waarde.

Dat geldt overigens ook voor de van meet af aan ingebouwde traditie van de zgn. "panel-lezing", achtereenvolgens gehouden te Oss door mev. drs. Saskia Stuiveling (lid van de Algemene Rekenkamer), te Alkmaar door drs. A. Nauta (adjunct-directeur van het Sociaal-Cultureel Planbureau) en te Uden door drs. P. van der Velpen (Bureau Welzijns Marketing).

In en door de research van de ingezonden jaarverslagen, de individuele beoordeling van de individuele panelleden, de samspraak in de vergaderingen, de uitwerking van e.e.a. door de werk-secretaris van het Panel en de presentatie-bijeenkomsten is het "Panel Jaarverslagen in het Opbouwwerk" in drie jaar tot interessante inzichten gekomen. Daarom is besloten de werksecretaris, drs. Gerda Haman, die inzichten te laten verwoorden in een tekst die als handreiking aan besturen en medewerk(st)ers van instellingen hierbij gepresenteerd wordt.

Het is – inzake verantwoording en presentatie – geen laatste woord. Maar in alle bescheidenheid meent het Panel Jaarverslag in het Opbouwwerk hiermee wel een heldere wegwijzer te bieden aan de besturen. Het opnemen in Mededelingen Opbouwwerk maakt het mogelijk om de handleiding te illustreren met flitsen uit de winnende jaarverslagen.

Het Panel Jaarverslag in het Opbouwwerk vindt het inspirerend dat thans ook het Maatschappelijk Werk een verwant initiatief genomen heeft (Welzijnsweekblad 24-2-1989). Het geven van rekenschap en verantwoording is immers een belangwekkende zaak. Het is mede daarom dat het Panel zich wil richten tot de gemeentebesturen. Zij zijn het immers die een bestuurlijk en lokaal-parlementair belang (dienen te) hebben bij een goede verslaglegging door de instellingen ter plaatse. Het Panel Jaarverslag in het Opbouwwerk zal binnenkort gemeentebestuurders terzake nog enige vragen voorleggen en mede op basis van de beantwoording daarvan haar activiteiten inzake "adequate verantwoording" voortzetten. Reacties zowel van overheidszijde als van particuliere instellingen worden in dankbaarheid aanvaard.

Dr. G. Hendriks,
voorzitter

T. Schenkel-in't Riet,
secretaris

Dit is een handleiding voor instellingen van opbouwwerk met suggesties voor de samenstelling en de inhoud van een jaarverslag.

Het Panel Jaarverslag in het Opbouwwerk bundelt in deze handleiding haar ervaringen. De panelleden hebben in drie jaar zo'n 250 jaarverslagen en projectverslagen, regelrecht uit de praktijk, gelezen. Het panel hoopt dat de neerslag van die ervaring in deze handleiding voor de instellingen een zinvolle bijdrage levert.

Instellingen en bedrijven maken jaarverslagen omdat ze behoefte hebben aan een beknopt overzicht en activiteiten en ontwikkelingen in een bepaalde periode, de verslagperiode. In het verslag leggen zij tevens verantwoording af, meestal aan drie lezersgroepen:

- subsidiënten
- doelgroepen of cliënten
- bestuur en medewerk(st)ers.

Wanneer men al deze dames en heren wil dienen, is een jaarverslag meer dan alleen een overzicht van voorbije activiteiten. Het is een momentopname in de tijd, die tegelijkertijd een brug slaat van de periode die voorbij is naar het tijdvak dat nog komen moet.

Veel instellingen onderscheiden een beleidsplan, een inhoudelijk verslag (meestal het eigenlijke "jaarverslag") en een financieel verslag. Daar is niets op tegen. In deze handleiding gaan we er echter vanuit dat al deze stukken gebundeld kunnen worden, zelfs zonder dat er een heel dik boekwerk verschijnt.

Immers de criteria van doelmatigheid en doeltreffendheid kunnen we ook op de verslaglegging zelf toepassen.

De volgorde van de nu volgende hoofdstukjes geeft meteen een suggestie voor de samenstelling van het jaarverslag. Elk hoofdstukje behandelt een criterium dat door het panel werd gebruikt bij de toetsing. In elk hoofdstukje wordt onder meer aandacht besteed aan:

- het criterium
- suggesties voor verslaglegging
- valkuilen en ongein.

Een samentreffen van politieke bestuurders, vrijwilligers en beroepskrachten (prijsuitreiking in Oss)

Inhoud

1. Inleiding	13
2. Presentatie	14
3. Werkontwikkeling	17
4. Ter illustratie: voor en na de toetsing	20
5. Personeelsbeleid	22
6. Financieel beleid	24
7. Maatschappelijke berichten	26
8. Projecten	27

Bijlagen

- Interview met Gerda Hamann (overgenomen uit het Welzijnsweekblad van 24-2-89)	28
- Samenstelling panel en colofon	30

Beeldvorming

Waar we bij presentatie het eerst aan denken is het beeld, dat een ander krijgt van de instelling als hij of zij het jaarverslag leest. Het jaarverslag, weten we allemaal, is een soort visitekaartje. Als iemand niets weet van een instelling en alleen op het verslag moet afgaan, dan zal de indruk die dat verslag achterlaat, maatgevend zijn voor het beeld dat zo iemand van ons krijgt. Dat heeft alles te maken met onze identiteit.

Het is maar net welk beeld we verspreiden willen. Het antwoord op de vraag: hoe wil ik eigenlijk overkomen? Willen we een vlotte en zakelijke indruk maken of juist een hele degelijke, inhoudelijke? Willen we enthousiasme uitstralen of juist pessimisme? Of willen we bijvoorbeeld ons beperken tot zuivere feiten zonder commentaar? Het antwoord dat we kiezen bepaalt de inhoud en sfeer van verslaglegging.

suggestie:

**Kies een imago, dat je wilt uitdragen.
In dit beeld moet je jezelf ook echt kunnen herkennen.**

Het feit dat we meestal met drie groepen lezers te maken hebben (zie inleiding), betekent niet dat we drie soorten imago's moeten verspreiden. Uiteindelijk werkt dat heel verwarrend. Het gaat om ons eigen duidelijke en consistente beeld, dat we uitdragen. Het probleem van drie lezersgroepen lossen we op door de informatieoverdracht zo compleet te maken, dat elke groep kan lezen wat hij weten wil.

suggestie:

**Een eenmaal gekozen beeld kan
op veel meer manieren worden uitgedragen,
dan alleen in het jaarverslag.**

Mensen vormen zich een beeld op basis van alle informatie, die zij van de instelling ontvangen. Krantekoppen, dagelijkse omgang, roddel, entree van het gebouw, rommel op de stoep, noem maar op. Het heeft geen zin veel moeite te doen in een verslag, als de goed bedoelde beeldvorming weer teniet wordt gedaan door andere indrukken.

Nadenken over identiteit en daaruit voortvloeiende beeldvorming gaat natuurlijk veel verder dan alleen het jaarverslag. Zeer leesbaar schrijft David Bernstein over deze materie, bijvoorbeeld in zijn boek "Bedrijfsidentiteit, sprookje en werkelijkheid" (Veen, 1986)

Leesbaarheid

Een verslag is leesbaar naar het totaal en naar de letter. Een goede informatieoverdracht bereiken we als een lezer gemakkelijk de weg vindt in ons verslag.

suggestie:

**Beoordeel de lay-out, de inhoudsopgave
en het drukwerk apart.**

Echt ongein ontstaat als we teveel doen aan lay-out. Een overdosis illustraties, kaders, verwijzingen of matig afgedrukte foto's kunnen juist afbreuk doen aan de totale toegankelijkheid van een stuk.

suggestie:

Geef kort zakelijke informatie over de instelling zelf.

Voor lezers is het belangrijk wie de aanspreekbare personen zijn achter een jaarverslag. Na de titelpagina of in een bijlage kunnen we een (adres)lijst opnemen van bestuur en personeel van de instelling. Ook als er sprekers zijn of bepaalde vaste (open) activiteiten, kunnen we deze met plaats en tijd vermelden. Als dit laatste echter veel informatie omvat, dan kunnen we beter een apart programma bijvoegen.

Bezien we nu de informatieoverdracht naar de letter. Het lijkt dat het zo verguisde vakjargon steeds minder overheersend wordt. Terecht, het is ook onze taak om onze doelgroepen te begrijpen. We weten allemaal dat we soms een ambtelijk geschreven stuk moeten "vertalen" voor het voor iedereen begrijpelijk is. Steken we die hand in eigen boezem dan volgt:

suggestie:

Vermijd jargon, formeel taalgebruik en lange zinnen.

Omdat we zelf dagelijks ons eigen jargon tegenkomen, kan het zijn dat we ons er helemaal niet van bewust zijn dat het ook tot de verslaglegging is doorgedrongen. Daar is een simpele oplossing voor:

suggestie:

**Laat het conceptverslag nalezen
door "derden", met de vraag vooral op goed en
begrijpelijk taalgebruik te letten.**

Werkgroep Kunst en Cultuur

Voor de Werkgroep Kunst en Cultuur is 1986 geen gemakkelijk jaar geweest. De financiële middelen die onze activiteiten mogelijk moeten maken laten veel te wensen over. Nog steeds is er geen zekerheid over het voortbestaan van het systeem van de "centrale aanbiedingen". En slechts daaruit kunnen wij de door ons te organiseren voorstellingen kiezen. Doordat de werkgroep ook dit jaar weer (te) laat op de hoogte werd gesteld van het totaalbedrag, waarvoor wij uit de centrale aanbiedingen mochten putten, waren wij gedwongen in het najaar hals over kop het een en ander te organiseren, terwijl gedurende het eerste deel van het jaar er voor ons nauwelijks mogelijkheden daartoe waren.

Onze activiteiten bestaan uit een aantal min of meer vaste onderdelen:

1. de koffieconcerten
2. de museumbezoeken (met rondleiding)
3. de tentoonstelling "Kunst in de Wijk"
4. Het Kerstconcert

We laten ze één voor één de revue passeren:

1. De koffieconcerten.

Voor een drietal koffieconcerten vonden wij weer gastvrij onderdak in het buurtcentrum "De Schaffelaar". Voor ons traden op:

- De groep "My favorite six", een close-harmony groep met een gevarieerd programma.
- Het fluit-piano duo Pameijer en Van Doeselaar.
- Het barokensemble "De Fontainebleau".

Hoewel de belangstelling zeker wat groter zou moeten zijn, konden we toch elke keer 30 tot 40 bezoekers verwelkomen.

Door financiële middelen die het Dagelijks Bestuur van het Wijkopbouworgaan ons ter beschikking stelt zijn wij tot nu toe in staat de volgende drie activiteiten te organiseren.

2. De museumbezoeken.

De georganiseerde museumbezoeken mogen zich in een goede belangstelling verheugen. Het aantal deelnemers(sters) is weer gegroeid. De werkgroep regelt voor elk bezoek een rondleiding. In 1986 werden bezoeken gebracht aan:

- het Rijksmuseum met de tentoonstellingen: "De Haagse school en het impressionisme", "Aziatische Kunst", "Kunst voor de Beeldenstorm";
- Het Amsterdams Historisch Museum met de tentoonstelling: "16e eeuwse cultuur van de gegoede Amsterdammers";
- Het Van Goghmuseum met de tentoonstelling: "Monet in Holland".

16

Tenslotte staat hier een valkuil open: het verschijnsel van te veel informatie. We onderschatten grandioos hoezeer we hier allemaal aan meedoen. Er zijn jaarverslagen die veel te veel tekst bevatten. Niet alleen wordt de boodschap er niet duidelijker op. Aan zo'n dikbedrukt verslag begint men vaak niet eens. We hoeven ons trouwen niet te schamen voor zulk proza, maar laten we het publiceren in een of ander tijdschrift en niet in een jaarverslag. Uitgebreide argumentaties, rationaliserende pleidooien, details uit opbouwwerkprocessen en methodische uiteenzettingen; ze horen allemaal niet in een verslag.

suggestie:

Vermeld alleen ter zake punten, een richtlijn voor een verslag van een middelgrote instelling is 8 tot 10 pagina's tekst. Met eventuele maatschappelijke berichtgeving 12 pagina's tekst.

Lijst van gebruikte afkortingen en eventuele verklaring.

SBW-MB	Stichting Buitenlandse Werknemers Midden-Brabant, m.l.v. 1-1-1987
W.V.M.	Stichting Regionaal Centrum Buitenlanders Midden Brabant (RCB-MB) Werkgelegenheid Verruimende Maatregel. Overheidsmaatregel, waarbij financiële middelen beschikbaar worden gesteld voor een tijdelijke arbeidplaats (max. 1 jaar; minimum-loonkosten; uitvoering GABI)
L.V.V.	Landelijke Vereniging van Vrijwilligerscentrales
G.A.B.	Gewestelijk Arbeids Bureau
L.S.W.	Landelijk Steunpunt Vrijwilligerswerk
T.W.	Tolkenwinkel
PE.M.z.w.	Projekt Mensen Zonder Werk
B.R.P.	Bijzondere Regionale Projecten (Werkgelegenheidsbevorderende Maatregel)
A.R.M.	Atatürk Kultur Merkezi; Turkse kulturele stichting.
SERO	Geen afkorting; Maleis voor "Folk"; naam van Malakse kulturele stichting.
V.V.W.	Vrijwilligerswerk Vakaturebank Waalwijk
A.M.W.	Algemeen Maatschappelijk Werk
T.J.C.	Turks Jongeren Centrum
Umut	Turks voor "hoop"; naam van Turks jongeren centrum in Waalwijk.
S.S.O.W.Z.	Stichting Samenlevings Opbouw Waalwijk Zuid
L.O.S.	Landelijk Ombudsman Stadsvernieuwing
T.T.D.	Türk Toplum Demegi; letterlijk: Stichting Turkse Gemeenschap; nieuwe Turkse kulturele stichting Koningin Juliana Fonds
K.J.F.	Etoile Marocaine; letterlijk: Marokkaanse Ster; Marokkaanse kulturele stichting
E.M.	Surinaamse Kulturele Vereniging
S.F.W.	Stichting Edukatieve Alfabetisering Buitenlanders
SERB	Vormingswerk Jong Volwassenen
V.J.V.	Primaire Beroepsvolwassenen Edukatie
P.B.V.E.	Buitenlands Werklozen Comité
B.W.K.	Regionaal Instituut voor de Werkgelegenheid
R.I.W.	Regionale Toelatings Commissie (=onbetaalde arbeid)
R.T.C.	Gemeenschappelijke Medische Dienst
G.M.D.	Arbeidsmarkt Politiek en Personeels Beleid
A.P.P.B.	(opleiding personeelswerk te Tilburg)

< **De Bos- en Lommerwijk Amsterdam maakt een mooi verslag, met een foto op de omslag en een fraaie indeling**

^ **Het Plaatselijk Service Instituut uit Waalwijk geeft een handige lijst van afkortingen en hun betekenis.**

OPBOUWWERK IN DRUK

de traditionele krant en tevens jaarverslag van de stichting opbouwwerk amstelveen

1987/88

openbare jaarvergadering
opbouwwerk
WOENSDAG 18 MEI
om 20.00 uur
dorpsstraat 34 *uitnodiging*

1987: KOERSHOUDEN...VERANDERINGEN...KAPSEIZEN..?

OPBOUWWERK IN BESTAAN BEDREIGD

KOERSHOUDEN...

1987 is geen eenvoudig jaar geweest voor Opbouwwerk Amstelveen. Allereerst hing ons het gehele jaar de dreiging van de bezuinigingsplannen boven het hoofd.
Tevens is veel nieuw werk op ons afgekomen, zonder dat wij tot personele uitbreiding konden overgaan. Dit betekende dat er veranderingen doorgevoerd moesten worden. Echter koershouden was ook geboden, want de vraag om ondersteuning te verlenen was en is groter dan het aantal uren dat wij kunnen besteden.
Bovendien moesten wij, in verband met ziekte, het grootste deel van het jaar één van onze ervaren opbouwwerkers missen. Gelukkig kon, door het aantrekken van tijdelijke krachten, het werk voortgang vinden.
Om het nieuwe werk binnen ons pakket werkzaamheden op te nemen, heeft het Algemeen Bestuur in het najaar een beleidsplan voor de komende jaren vast-

een derde deel van onze totale begroting. Als dit voorstel wordt overgenomen door de raad van de gemeente Amstelveen, dan betekent dit dat Opbouwwerk Amstelveen wordt geamputeerd en minimaal één opbouwwerker ontslagen zal moeten worden.
En dan komt Opbouwwerk Amstelveen in een situatie terecht waarin van koershouden geen sprake meer kan zijn. Veel energie zal dan gestoken moeten worden in het voorkomen

Stichting Opbouwwerk Amstelveen maakt een echte krant van het verslag over 87/88, evenals vorige jaren
Dit deed ook de Vrijwilligerscentrale uit Arnhem

J A A R V E R S L A G

Vrijwilligerscentrale Arnhem, Nieuwe Plein 13, 6811 KP Arnhem, 085-422 833

1. Inleiding en samenvatting

In dit verslag worden de werkzaamheden beschreven die in 1986 en 1987 zijn uitgevoerd door de Stichting Vrijwilligerscentrale Arnhem. Terugkijkend op deze periode komen bestuur en medewerkers tot de volgende conclusies:
- Het spanningsveld tussen hetgeen vrijwilligers aanbieden en werkverbanden van hen vragen, wordt steeds groter.
- Er is behoefte aan een gemeentelijk beleid t.a.v. vrijwilligerswerk. De voorwaarden waaronder vrijwilligerswerk kan floreren komen onder druk te staan. Door bezuinigingen krijgen b.v. zaken als begeleiding en onkostenvergoeding, te weinig aandacht.

Het beroep op de Vrijwilligerscentrale neemt toe; het bezoekersaantal vertoont nog steeds een opgaande lijn, instellingen vragen ons vaker een inhoudelijke bijdrage te leveren aan het eigen vrijwilligersbeleid. Waar personeelsuitbreiding een noodzaak is, hangt ons echter een inkrimping van het vaste personeelsbestand boven het hoofd.
- De belangstelling voor en waardering van het vrijwilligerswerk ontwikkelt zich positief. De bereidheid om vrijwilligerswerk te doen is onverminderd groot; de structurele functie van het vrijwilligerswerk in onze samenleving wordt door steeds meer instellingen en overheden erkend.

2. Het decor

◆ De waarde van vrijwilligerswerk

Volgens berekeningen van het Centraal Bureau voor de Statistiek doen zeker 5.000.000 Nederlanders op één of andere manier vrijwilligerswerk. Uit dit cijfer, maar ook uit de bezoekersaantallen van onze Centrale (zie III), moge blijken dat de bereidheid om vrijwilligerswerk te doen groot is en zelfs een lichte stijging vertoont. Mensen zijn bereid iets

als een belangrijke inzet leveren, gaat een toenemend beroep op hun inzetten verzwaart van verantwoordelijkheid, vaak niet gepaard met een verbetering van de sekundaire werkomstandigheden: waardering, begeleiding, deskundigheidsbevordering, medezeggenschap, onkostenvergoeding e.d.
Uit recent landelijk onderzoek blijkt dat bezuinigingen op de kosten

De vier brughoofden

Effectiviteit betekent doeltreffendheid, letterlijk: heeft ons werk ook het doel getroffen? De vragen, die we onszelf hier stellen: zijn de doelstellingen gerealiseerd? Zijn de klanten tevreden? Zo niet, wat doen we ermee? Deze informatie is voor alle lezersgroepen interessant, niet in het minst voor onszelf. In het verlengde van doeltreffendheid kunnen we namelijk vragen stellen zoals: wat hebben we ervan geleerd? Was het een nieuwe aanpak? Hebben we nieuwe ervaringen opgedaan met een groep of een beleidsterrein? Zo ja, wat betekent dit voor ons beleid in de toekomst?

suggestie:

Maak een overzichtelijke opsomming van activiteiten, vergeet de dagelijkse klusjes.

Als we in een jaarverslag de brug slaan naar de volgende periode, dan wordt het tevens een beleidsstuk. Dat gebeurt in dit hoofdstuk. De brug heeft vier brughoofden:

1. een overzicht van activiteiten
2. informatie over oud beleid ten aanzien van al die activiteiten
3. oordeel over de voortgang (inclusief kosten) in het verslagjaar
4. beleidsuitspraken voor het komende jaar.

De veelgehoorde vraag "wat doen jullie eigenlijk?" vindt hier zijn antwoord. We zouden tekort schieten als we ons nu beperkten tot brughoofd 1: een activiteitenbeschrijving. Dat zegt immers niets over de doeltreffendheid van ons werk. We gaan een stapje verder.

Bij doeltreffendheid gaat het om een toetsing van het resultaat van het werk aan het doel dat we stelden, toen we ermee begonnen. We kunnen alleen een goed verslag schrijven als we vooraf hadden vastgesteld welke effecten we op het oog hadden en welke middelen daarvoor zouden worden ingezet over de periode van het verslagjaar of het project.

Als deze voornemens ontbreken, zwemmen we in het diepe rond tegen de tijd dat we in ons verslag iets over effecten moeten zeggen. Voor lezers is het heel vervelend getuige te moeten zijn van dit rondzwemmen in het diepe. Beter is het dit verslag aan te grijpen om alsnog voor de volgende periode dergelijke zaken te vermelden. Dat is brughoofd 2.

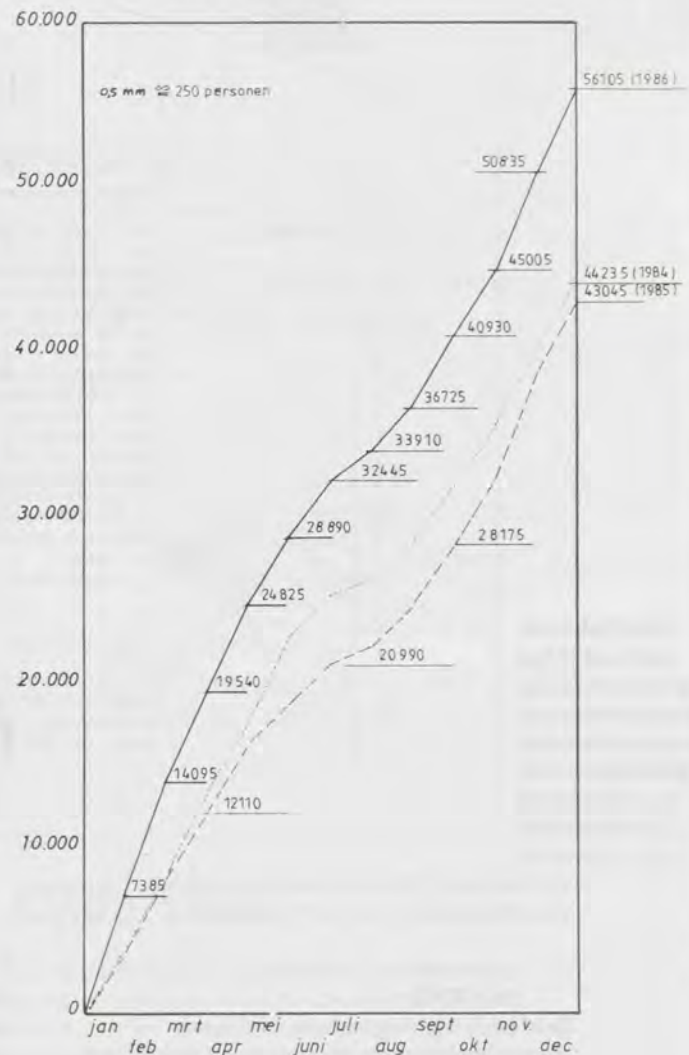
suggestie:

Als effectiviteit niet te toetsen is aan vorig beleid, zeg er dan ook niets over. Als dit beleid er wel was, vermeldt dan kort de beoogde effecten en de voorgenomen middelen inzet.

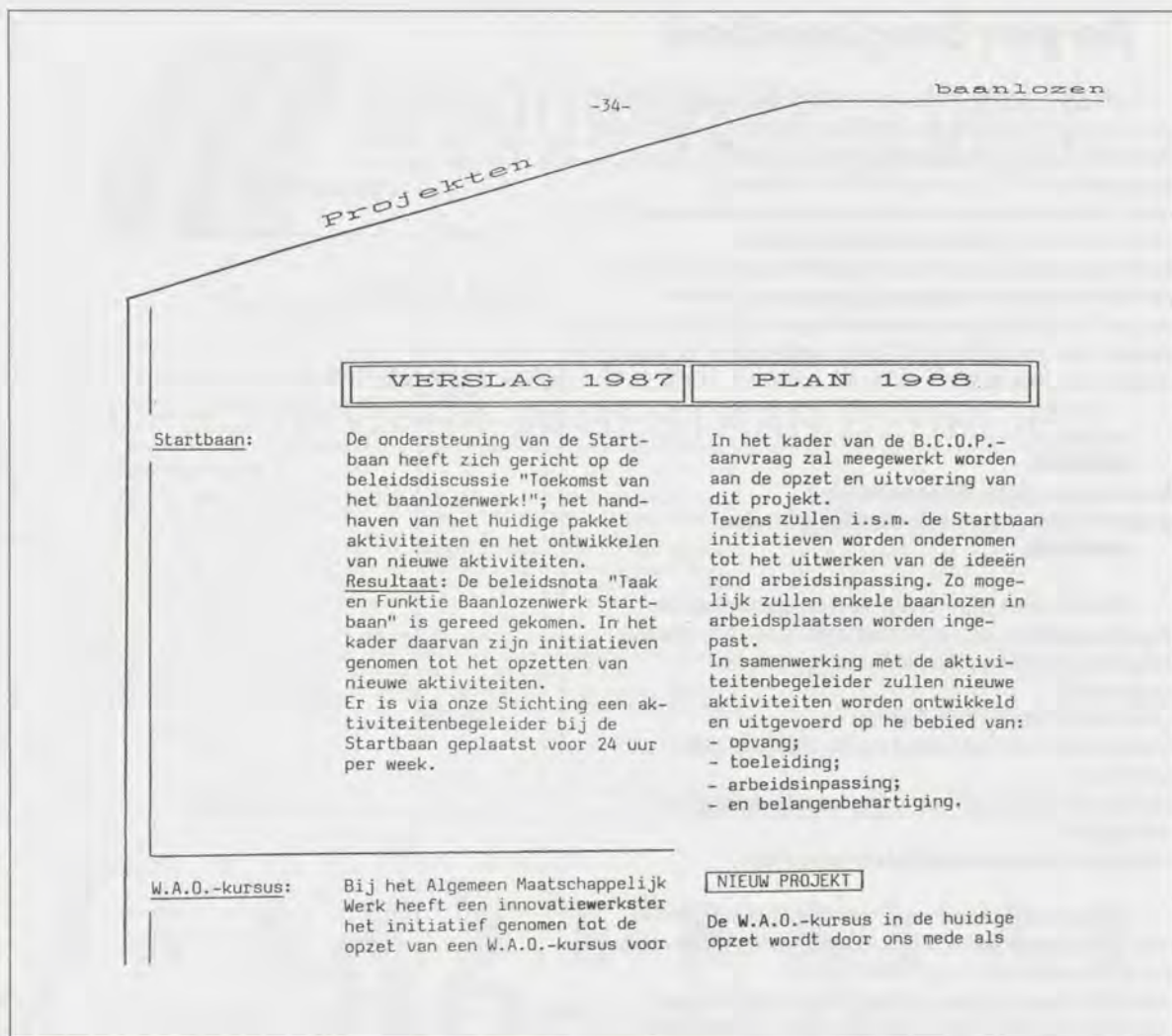
Dan volgt brughoofd 3: de eigenlijke beoordeling. We doen een uitspraak over het werk getoetst aan de

BEZOEKERSGRAFIEK 1986

BIJLAGE 2

Bezoekersgrafiek in het verslag van Den Draai uit Deurne

**Het Opbouw-
werk uit Uden
legt een duidelijk-
ke koppeling tus-
sen plannen, het
bereikte resul-
taaten de
toekomst**

voornemens. Dit is niet meer en niet minder dan een verantwoording over de uitvoering.

suggestie:

Geef bij de toetsing korte verklaringen over de bevindingen. Vermeld apart als het gaat om nieuwe initiatieven of ervaringen.

Voor lezers is het heel plezierig als ze zich een beeld kunnen vormen van de omvang van de problematiek of het werk. De valkuil van een louter verbaal verslag is dat het de suggestie kan geven van een enorme calamiteit, terwijl bij navraag blijkt dat het gaat om 2% van de doelgroep. Ook voor onze eigen beleidsafweging is het belangrijk zo exact mogelijk te weten waar we het over hebben. Er zijn soms hele goede argumenten om voor 2% van een groep

dure middelen in te zetten. Dat is een beleidskeuze. Laat zo iets niet ondersneeuwen.

In hoofdstuk 6, waar het over financieel beleid gaat, wordt aandacht besteed aan wat we "controlling" noemen. We vergelijken het resultaat van activiteiten met de kosten ervan.

suggestie:

Vermeld bij de activiteiten eventuele beleidsoverwegingen naar aanleiding van kostprijsberekeningen.

We hoeven in dit hoofdstuk de lezer niet te plagen met technische rekensommen. Een kostprijs is een bedrijfseconomisch gegeven. Echter als een dergelijk gegeven aanleiding is voor beleidswijziging of aanleiding geeft voor nadere onderbouwing dan is hier de aangewezen plaats om daarover uit te wijden.

suggestie:

Probeer waar mogelijk te komen met kwantitatieve onderbouwing.

Behalve kostprijzen betreffen harde gegevens onder meer:

- statistiek omtrent de doelgroep/gebruikersgroep: aantallen, percentages, eventueel een norm voor bepaalde activiteiten
- een tijdspad: wanneer moet wat bereikt zijn
- norm en beschikbaarheid van in te zetten middelen: aantal uren, budget (kengetallen: bijv. per klant, kosten per uur)
- indien mogelijk: een norm voor het te behalen resultaat (target of hele concrete doelstelling).

Met name dat laatste ontbreekt vaak. Net als bij de overheid denken we vaak dat het resultaat van ons werk niet meetbaar is. Het is geen schande vergeleken te worden met mensen die hele tastbare dingen doen, zoals per dag zoveel vierkante meter stenen in de straat leggen of per jaar zoveel omzet binnen brengen. Veel meer dan we denken is ons werk meetbaar. Als het niet lukt langs de kant van de tastbare resultaten, dan is er altijd nog de mogelijkheid iets over bestede uren te zeggen.

Brughoofd 3 is de harde kern van onze effectiviteitsmeting. Hier staat een grote valkuil open. Soms hebben we heel erg ons best gedaan doelstellingen, middelen en een tijdspad vooraf te bepalen. En dan blijkt na een jaar dat het allemaal niet klopt.

suggestie:

Wees eerlijk, wees moedig in zelfkritiek, maar schiet niet in de verdediging.

Constateer het feit, verklaar wat er aan de hand is en trek je plan. Wat er allemaal aan de hand kan zijn, bijvoorbeeld:

- de doelstelling was te abstract
- de doelstelling kwam niet overeen met de behoefte van de klant
- het tijdspad was te optimistisch
- de middelen waren onjuist gekozen
- de middelen konden niet naar verwachting worden ingezet
- er waren externe storingen (andere instanties, overheid)
- er vond een natuurramp plaats.

Zo komen we vanzelf bij brughoofd 4: de beleidsvoornemens voor de komende periode. Dit is in feite de vervanging van het traditionele beleidsplan. Vorm de conclusies van brughoofd 3 (als dat nodig is) om in een bijstelling van doelstelling en middelen in te zetten in de nabije toekomst.

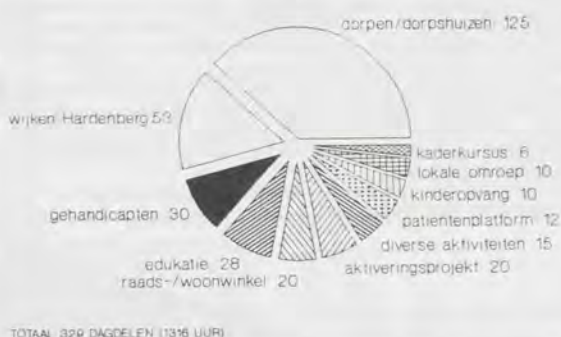
suggestie:

Blijf bij het vaststellen van de beoogde effecten in de toekomst zo concreet en realistisch als maar mogelijk is.

TOTALE TIJDSBESTEDING IN 1988 IN DAGDELEN

UITVOEREND WERK IN 1989 IN GEPLANDE DAGDELEN

Grafieken over tijdsbesteding in het verslag uit Hardenberg-Gramsbergen

Onderzoek

Soms wordt er gericht onderzoek gedaan naar effectiviteit of naar de tevredenheid van klanten (satisfactie). Als een dergelijk onderzoek is uitgevoerd, zullen we de resultaten zeker beknopt vermelden in ons verslag. Toch is hier een waarschuwing op zijn plaats: kijk altijd kritisch naar de gebruikte onderzoeksmethode. Als deze rammelt, is de uitkomst van het onderzoek ook minder geldig. Neem hiervoor altijd deskundigen in de arm of vraag hun advies.

2.3. Nieuwe ondersteuning

2.3.1. De Bussumse Emancipatie Adviesraad

Nadat op 7 januari 1986 de Bussumse gemeenteraad het "voorstel inzake de nota vrouwenemancipatie Bussum" heeft vastgesteld, werd begonnen met de uitvoering van de daarin opgenomen beleidsvoornemens.

Een van deze voornemens betrof de oprichting van een onafhankelijke vrouwenadviesraad met als taak: "Het gemeentebestuur gevraagd en ongevraagd van advies dienen over zaken die voor vrouwen van belang zijn".

Een stafmedewerker van de SBG heeft aan de totstandkoming van deze adviesraad medewerking verleend. Op de wervende artikelen, onder andere in het gemeentelijk voorlichtingsblad en op de advertentie in de Gooi en Eemlander zijn veel goede kandidaten afgekomen.

Een selectiecommissie werd ingesteld door de WEB (Werkgroep Emancipatiebeleid Bussum), bestaande uit de voorzitter van de WEB, een staffunctionaris van de SBG in haar functie van plaatselijk emancipatiewerkster en de ambtenares van de afdeling welzijn, die zich met emancipatieaangelegenheden bezighoudt.

Deze commissie heeft uit het aanbod acht vrouwen geselecteerd die qua leeftijd, achtergrond en deskundigheid een goede afspiegeling lijken te zijn van de vrouwen in Bussum.

Op 3 november 1986 vond de eerste vergadering van de 'BEA' plaats. Op verzoek van zowel de gemeente als de betrokken vrouwen neemt de SBG -in ieder geval gedurende de oprichtingsfase- de ondersteuning van de BEA op zich.

Hoe in de toekomst de samenwerkingsrelatie tussen de SBG zal worden is een van de agendapunten.

2.2.4. Nieuwspriodiek

In het jaarverslag van 1985 wordt uitgebreid ingegaan op ontstaan en doel van de 'Nieuwspriodiek'. Uit de evaluatie, welke volgens afspraak na een seizoen zou worden gehouden, bleek dat dit project volgens de deelnemers niet zou moeten worden voortgezet. Weliswaar was men enthousiast over de presentatie als zodanig (vorm, uiterlijk, verzorging), doch het bereik was te klein. Belangrijkste oorzaak hiervan was de kostenfactor n.l. f.1,- per exemplaar. Slechts besturen van instellingen kregen de kraut onder ogen.

Omdat veel instellingen in de evaluatie lieten weten in principe wel belangstelling te hebben voor een vorm van gemeenschappelijke publiciteit, maar dan met een grotere reikwijdte, heeft de redactie een voorstel uitgewerkt.

Dit voorstel ook wel "papier BIF" genoemd, kwam er op neer dat belangstellende instellingen in een twee keer per jaar uitkomend informatieblad ('Informatie' genaamd) een deel van een kolom zouden kunnen kopen om de eigen activiteiten voor telkens een half seizoen aan te kondigen. Dit informatieblad zou huis-aan-huis verspreid worden.

De kosten zouden deels gedekt moeten worden door advertenties, deels door de deelnemende instellingen. Te weinig instellingen bleken hiervoor belangstelling te hebben, zodat dit project niet van start is gegaan.

De SBG overweegt nog om een te gaan uitgeven ten behoeve van de instellingen.

Hierin zouden wekkende andere belangver-bied

22

Leuke layout, drukwerk iets minder, zegt het panel over het jaarverslag '85 van de St. Bussumse Gemeenschap. In '86 is het nog niet om over naar huis te schrijven, maar...

naam instelling: ST. BUSSUMSE GEMEENSCHAP	TOETSING				opmerkingen op onderdelen
	onvoldoende	matig	redelijk	goed	
titel verslag : 1985 ('82-'84)					DE ACTIVITEITEN WORDEN BESCHREVEN, MAAR NIET OF DEZE OOK EFFEKTIEF WAREN. BHV. BLD. 17: "GESLAAGD" / GAAT HET DAN OVER LEUK OF EFFEKTIEF ?
verslagjaar : 1985 ('82-'84)					GOED LEESBAAR, LEUKE LAY-OUT. DRUKWERK IETS MINDER.
1. WERKONTWIKKELING	-/-				HET STERKE PUNT IN DIT VERSLAG / VERSPREID STAAN DIVERSE MAATREGELEN VERMELD DIE WIJZEN OP KOSTENDESEF EN -BEHEERSING. OPEN OOG VOOR HET AANBOREN VAN SUBSIDIES.
2. INFORMATIE-OVERDRACHT					PAS IN DE LOOP VAN HET VERSLAG WORDT DUIDELIJK OM WAT VOOR SOORT STICHTING HET GAAT.
3. FINANCIERING					WEL INFORMATIE, MAAR NIET GHEEEL DUIDELIJK. HOUDT HET BESTUUR ZICH BEZIG MET UITVOEREND WERK ?
4. POSITIEBEPALING					
5. INTERNE VERHOUDINGEN					

algemene opmerking/aanbeveling:
EEN AKTIEVE INSTELLING. FINANCIER. GOED GEORGANISEERD.
MAAR VOOR WIE WAS AL DAT WERK NU NUTTIG ?

PANEL JAARVERSLAG IN HET OPBOUWERK
 panellid: *[Handwritten Signature]*
 datum : 25 AUGUSTUS 1986
 werksecretaris: *[Handwritten Signature]*

SINT NICOLAAS KINDERBOEKENDAG MUZIEKVIERDAAGSE THEATER AAN DE MOLENLAAN

2.1.2. Kunstzinnige vorming.

Ook in 1987 werden weer in het kader van de kunstzinnige vorming een aantal projecten op scholen voortgezet onderwijs uitgevoerd. Bijvoorbeeld het dagproject Scapino, optredens van theater Zomer, Muzieklabrynth, veelal landelijk bemiddelingsinstellingen. Daarnaast vond regelmatig wel vanwege ziekte van de stafmedewerker niet zo gebruikelijk -, overleg met de leerkrachten van deze de publiciteitsmededelingen theater 't Spant over de vorming en uitvoering van

De provinciale ontwikkeling inzake de kunstzinnige vorming werd met belangstelling en tevens met enige bezorgdheid gevolgd. In Noord-Holland werden vier impressariaten voor kunstzinnige vorming door de provinciale overheid opgericht en gesubsidieerd. Helaas viel het enige goed functionerende impressariaat in het Gooi, - het Bussumse -, buiten dit viertal. Het bleek onmogelijk om dit in het Gooi te realiseren, omdat het Gooi als zodanig geen goed gestructureerd overleg-platform voor kunstzinnige vorming kent.

Er zijn in Bussum negen scholen voor voortgezet onderwijs: 3 grote scholen voor HAVO/VWO, 1 grote school voor LBO en 5 scholen voor MAVO. Van deze scholen maken er zes gebruik van de diensten van de S.B.G. voor wat betreft bemiddeling en advisering kunstzinnige vorming, en de gemeente Bussum stelde bedrag voor in het voortzet

...in 1987: prima. Het al door het panel gesignaleerde open oog voor het aanboren van gelden, had voor dit verslag een fraaie layout en een luxe omslagje tot gevolg

Advertenties.

U treft in dit jaarverslag een elftal advertenties aan.

U kunt deze annonces beschouwen als illustraties van het goede hart, dat het bedrijfsleven het welzijn toedraagt, mits het beroep daarop niet wordt overdreven...

Wij kunnen dankzij deze adverteerders dit verslag van een luxe omslagje voorzien.

Voor de ondersteuning vanuit het bedrijfsleven - zie ook hier en daar in dit verslag - zijn wij bijzonder dankbaar!

Medewerk(st)ers

Dit criterium beziet of er een systematisch personeelsbeleid is uitgevoerd door de instelling. Personeelsbeleid in de brede zin van het woord. Het gaat niet alleen om de uitvoering van de cao, maar ook om secundaire arbeidsvoorwaarden, om vorming en opleidingsmogelijkheden, om begeleidingsmogelijkheden, personeelsbeoordeling en ten slotte teamvorming.

De aanpak van dit onderwerp varieert met de grootte van de instelling. Een "werkgeverskoepel" zal hier de accenten anders leggen dan een "eenmanspost".

suggestie:

Een grote instelling kan onder deze titel een sociaal verslag schrijven.

Er wordt dan aandacht besteed aan het totale personeelsbestand, werving en selectie, loopbaanmogelijkheden, vorming en opleiding, beoordeling en begeleiding. Dit alles valt binnen de kaders van een systematische uitvoering van personeelsbeleid.

Ook de ondernemingsraad en actuele personeelszaken kunnen hier aandacht krijgen.

Voor een instelling, die vooral de werkgeversrol heeft, zal die rol uit de verf moeten komen.

suggestie:

Een kleinere instelling kan in dit hoofdstuk een aantal personele zaken vermelden, maar een sociaal verslag zou naar verhouding te zwaar zijn.

Voor kleine instellingen kan dit hoofdstuk eenvoudiger zijn. Meestal zal er meer informeel contact bestaan tussen werkgever en werknemers, tussen het bestuur en de medewerk(st)ers. Toch is het belangrijk in het verslag te melden wat er in het verslagjaar op personeelsgebied is gebeurd.

Vermeld medewerk(st)ers met hun functie, eventuele wijzigingen en wijdt enkele regels aan activiteiten tot deskundigheidsbevordering of begeleiding.

Wat betreft de eenmanspost kan rustig gesteld worden dat die ene man of vrouw meestal het verslag schrijft. Het is natuurlijk raar om voor je eigen werkgever neer te schrijven wat zij voor jou heeft willen betekenen.

Stichting buurtwerk uit Brummen geeft een overzicht van de bestuurlijke taken en gaat in op de verhouding bestuur-(staf)medewerkers

Algemeen bestuurlijke taken

Evenals voorgaande jaren, werd de gewoonte voortgezet om tenminste 1 x per maand te vergaderen. Bij deze vergaderingen waren steeds de coördinatoren aanwezig, terwijl ook andere stafleden ze regelmatig bijwoonden voor informatie en ondersteuning t.b.v. hun activiteiten.

Door de goede verstandhouding tussen bestuursleden onderling enerzijds en met de staf anderzijds, konden de zaken die nu aan de orde kwamen in goed overleg afgehandeld worden.

Onderstaand een overzicht van de belangrijkste punten die aan de orde kwamen:

- o 25-jarig bestaan van de Stichting
- o Basiseducatie
- o Beleid m.b.t. de aanstelling van dienstweigeraars
- o Nieuwe naam voor de Stichting
- o Jaarverslag en werkplan
- o Alcoholmatigingsbeleid
- o Jeugd- en jongerenwerk
- o Samenwerking met de gemeente en instellingen
- o Financieel beleid
- o Overname Crèche 't Haasje en Vrouwen in de Bijstand

suggestie:

Als je de enige medewerk(st)er bent, vraag dan aan je bestuur of zij dit deel van het verslag voor haar rekening wil nemen.

Het zal slechts enkele regels hoeven te omvatten. Complimenten mogen mondeling.

Een punt van ongein, ook in dit hoofdstuk. Het is heel onzorgvuldig als we hier "vuile was" buitenhangen. Er wordt een beroep gedaan op de wijsheid en zorgvuldigheid van de werkgever of en hoe ze naar buiten treedt over problemen in de personeelssfeer.

regel:

Speel altijd de bal en nooit de man of vrouw.

Elke medewerk(st)er heeft recht op een zorgvuldige en integere behandeling, ook al zou de werkgever alle redenen hebben wangedrag aan de openbare kaak te stellen. Het is echter ook niet goed problemen te verzwijgen, zeker als die gevolgen hebben voor de uitvoering van het werk. Belangrijk is dat er oplossingsgericht gedacht wordt. Vermeld mogelijke problemen wel, maar met perspectieven en niet met vonnissen.

Een heel principieel punt is aan de orde als we interne problemen hebben tussen medewerk(st)ers en bestuur. Moeten we zo'n probleem nu zien als een bestuurszaak of als een personeelsprobleem? Met andere woorden: zoeken we de oplossing in de sfeer van communicatie tussen medewerk(st)ers en bestuur, zoeken we oplossingen binnen het bestuur of zoeken we oplossingen in de sfeer van personeelsbeleid? Dan is de vraag wat is het gevolg van zo'n conflict voor de verslaglegging.

suggestie:

In conflictsituaties is het verslag er voor een zakelijke berichtgeving, niet voor politieke spelletjes.

We vermelden de situatie en de stappen die ondernomen zijn tot oplossing. We zijn echter terughoudend met teksten over vermeende oorzaken, het zwarte pietten of argumenteren van standpunten. Immers het verslag kan zo, verworden tot een conflictinstrument, zelfs olie op het vuur doen. Het verslag wordt zo gebruikt voor een ander doel dan eigenlijke verslaglegging.

3. PERSONEEL

3.1. ALGEMEEN PERSONEELSZAKEN

Het jaar 1986 kenmerkte zich voor wat betreft de personeelssituatie van de stichting als een jaar van veranderingen, het zoeken naar evenwicht tussen de hoeveelheid werk en de beschikbare menskracht. Het aantal groepen dat om ondersteuning vroeg steeg van 39 in 1985 tot 50 in de tweede helft van 1986. Dit betekende een extra toename van de hoeveelheid werk op administratief gebied en een sterk toegenomen werkdruk op het al geminimaliseerd aantal opbouwwerkers, sinds het vertrek van de opbouwwerker stadsvernieuwing in 1985. Het bestuur heeft een duidelijke prioriteit gesteld ten aanzien van de inzet van menskracht, in die zin dat voorrang werd gegeven aan het begeleiden en ondersteunen van startende groepen. Voor de opbouwwerkers een verandering van werkwijze, waarover uitgebreider in het betreffende hoofdstuk. De overschakeling van uitbesteden van administratief werk aan het ADZ, naar uitvoering door eigen medewerkers betekende personeelstechnische en organisatorische veranderingen.

Een onderdeel van het hoofdstuk over personeelsbeleid uit een jaarverslag van het opbouwwerk in Vlis-singen

Bewonersinzet, vrijwillige inzet

Het is geweldig verfrissend als je, als lezer van een jaarverslag, ontdekt dat een bestuur waardering heeft voor die andere 10, 80 of honderden mensen, die door hun vrijwillige inspanningen de kwaliteit van de lokale samenleving verhogen. Noem waar nuttig namen van personen die zich op belangrijke punten vrijwillig inzetten.

suggestie:

Beschouw het beleid ten aanzien van vrijwillige inzet als een vast onderdeel van het totale (personeels)beleid.

Om hoeveel mensen gaat het, waar houden zij zich mee bezig, ontvangen zij ondersteuning, training of begeleiding? Wat wordt hun verder geboden? Zijn er knelpunten? Wat wordt daaraan gedaan?

Inkomsten en uitgaven

We zijn gewend ons te beperken tot een financieel verslag met enige toelichting. De traditionele loskoppeling van financieel en inhoudelijk verslag maakt het voor de lezer ingewikkelder. Je krijgt zo geen inzicht in de verhouding tussen resultaten en kosten.

suggestie:

Combineer financieel en inhoudelijk verslag tot een eenheid. De financiële jaarstukken kunnen in een bijlage, maar bespreek in dit hoofdstuk het financiële beleid.

De inkomstenkant van het financieel beleid bestaat uit een bespreking van subsidies, andere inkomsten en ontwikkelingen daarin. Uitgaven zijn in feite kosten. De kostensoorten en ontwikkelingen daarin vormen een tweede onderdeel van het financieel beleid.

suggestie:

Bespreek ontwikkelingen wat betreft de inkomsten, wat betreft de uitgaven en zet deze tegen elkaar af.

Doelmatigheid

Kostenbeheersing is iets dat we tijdens het verslagjaar regelmatig doen in de vorm van budgetcontrole. Als er iets uit de hand loopt, kunnen we beter in augustus bijsturen dan dat we op 31 december met een tekort worden verrast. Hier gaat het om efficiency of doelmatigheid. Doeltreffendheid slaat op het resultaat van een activiteit. Dat kwam in hoofdstuk 3 aan de orde. Doelmatigheid slaat op de besteding van geld rond een activiteit. We werken efficiënt als het niet goedkoper kan – zonder onze doeltreffendheid te verliezen. Dan verspillen we geen geld.

suggestie:

Noem efficiency maatregelen.

Maatregelen in de sfeer van doelmatigheid kunnen we op verschillende terreinen nemen:

- goedkope leveranciers zoeken; "concurrerende offertes" aanvragen
- maatregelen die de kostprijs van activiteiten drukken, bijv. minder vergaderen

– maatregelen in het kader van bureau- en accommodatiebeheer, bijv. een optimale bezetting realiseren.

Dan volgt het derde onderdeel: hoe hebben we het gat tussen de dalende inkomsten en de stijgende inkomsten gedekt? Vervolgens de vraag: en hoe denken we dat het komend verslagjaar aan te pakken? Dit is het sluitstuk van het financieel beleid. Meestal zullen we meer geld nodig hebben dan we binnen krijgen. Enige creativiteit is hier vereist.

Het gat vullen we op van uit twee kanten:

- de inkomsten verhogen:
waar zit die ontbrekende inkomstenbron?
Verhuur accommodatie, sponsoring van bepaalde activiteiten of reclame mogelijkheden, alternatieve subsidiefondsen, verhogen van tarieven of prijzen, winstgevendende nevenactiviteiten opzetten, olieballen bakken, en als we hem hebben, de zwarte kas "witten", maar dat vereist enige subtiele verslaglegging.
- de uitgaven verlagen:
wat kan goedkoper?
Efficiencymaatregelen, organisatorische vereenvoudigingen aanbrengen en als niets meer lukt, helaas, wat moeten we afstoten?

Kosten en resultaten

Wat moeten we afstoten? Dat is de laatste jaren een maar al te actuele vraag geweest. Zeker omdat meestal maar zo'n 15% van ons totale budget op korte termijn te beïnvloeden is. Het merendeel omvat kosten voor personeel en accommodatie. Het is in de sfeer van activiteiten dat op korte termijn de grootste flexibiliteit is te vinden. Menig instelling heeft dan ook goed klem gezeten in de afgelopen periode. Toch is er nog iets meer over te zeggen. In deze paragraaf werken we een manier uit tot een financiële onderbouwing van onze beleidskeuzes, namelijk de kostprijsberekening.

Ook bij de overheid treffen we tegenwoordig vaker de term "controlling" aan, een kunst die uit het bedrijfsleven is over komen waaien. Als we dit willen toepassen in de instellingsfeer dan kunnen we er het volgende van zeggen. Controlling houdt ruwweg in dat we de kosten van een activiteit vergelijken met de effectiviteit ervan. Anders gezegd, we zetten het resultaat tegen de kosten af.

waardevol kanaal naar kennis en deskundigheid waar anderen geen weet van of toegang tot hebben. Doorgaans ging het hier om kortdurende kol-

bloem'; 'Nood Onder Dak'; Internationale Jeugd Uitwisseling; 'Cliëntenbond'; Mannen Radicale Therapie (MRT) groepen; Koerdische Vereniging;

7. Interne organisatie

Bestuur

Paul Hofman - voorzitter
 Marjolijn Lamme - secretaris
 Fred Jansen - penningmeester
 Hennie Kromhout
 Wil Brummel
 Annetie Bogaerts
 Ben Luberti

In de onderhavige periode is, op een wisseling van het penningmeesterschap na - Rob Bögels trad in oktober '86 af - de samenstelling van het bestuur ongewijzigd gebleven.

Medewerkers

Cees van den Bos - coördinatie - projectontwikkeling
 Joke Bruning - publiciteit - gastadressen
 Ton Hageman - buitenprojecten - werken in het buitenland
 Trees Heuvel - informatie - bemiddeling
 Wiets van Houten - coördinatie Buro Slachtofferhulp
 Karin Starrens - coördinatie G.O.O.I.
 Carla Wijnhofen - coördinatie Buro Slachtofferhulp

Van de bovengenoemde zeven betaalde medewerkers behoren er drie tot de vaste, door de gemeente Arnhem gesubsidieerde personeelsformatie. De anderen zijn werkzaam op tijdelijke of projectbasis. Daarnaast was er in '86 en '87 een zestal vrijwilligers actief binnen de organisatie van onze Centrale. Vrijwilligers waren ook betrokken bij de begeleiding of uitvoering van de diverse projecten en waren van onschatbare waarde tijdens de verhuizing. Tot slot werden diverse activiteiten (boekhouding, cursusleiding, schoonmaken, grafische vormgeving, fotografie, binnenhuisarchitectuur, e.d.) uitbesteed aan free-lancers.

dekkings		exploitatiekosten
Gemeente Arnhem	Vrijwilligerscentrale	
	- personeel	f 138.000,--
	- huisvesting	f 22.000,--
	- organisatie	f 15.000,--
	- activiteiten	f 9.000,--
Min. van SoZaWe, art. 16 W.V.V. Provincie/opdrachtgevers	'Buitenprojecten'	
	- personeel	f 60.000,--
	- overhead	f 1.500,--
	- gereedsch., vervoer, verzekering	f 6.000,--
Min. van W.V.C. Min. van O. & W. Verkoop publikaties	G.O.O.I.	
	- personeel	f 47.500,--
	- organisatie	f 2.750,--
	- publikaties/lesmateriaal	f 15.000,--
Min. van Justitie Verschillende fondsen	Buro Slachtofferhulp	
	- personeel/organisatie/activiteiten	f 25.000,--
Fondsen Provincie Min. van W.V.C.	't Gilde	
	- publiciteit/organisatie	f 10.000,--
Gemeentelijk Emancipatiebeleid Provincie (50/50%)	Werkgroep Vrouwen zonder Baarmoeder (VZB)	
	- organisatie/activiteiten	f 2.000,--
Min. van SoZaWe, art. 16 W.V.V.	Buurtbanendienst Elderveid	
	- huisvesting/organisatie/activiteiten	f 5.500,--
Fonds	Servicebank	
	- publiciteit	f 1.250,--
Fondsen, plus een gemeentegarantie van f 15.000,--	Verhuizing	
	- verhuiskosten, inrichting, inventaris, drukwerk, openingskosten	f 60.000,--
		f 422.000,--

Veel organisaties nemen niet de moeite om een financieel overzicht bij hun verslag te geven. De Vrijwilligerscentrale Arnhem is een goed voorbeeld van hoe het kan

Hier schuilt een valkuil. Zo'n aanpak kan grote gewetensvragen oproepen. Moeten we bijvoorbeeld een dure activiteit met relatief weinig resultaat voortzetten ten koste van activiteiten met meer resultaat? Dit is een gewetensvraag omdat het gevaar van vertrossing er in schuilt. Het zal niet zo zijn dat we alleen nog winstgevendere praktijken bedrijven zoals bar en bingo. Dat is niet de opzet. De bar- en bingo-instellingen horen ook niet thuis in het opbouwwerk.

De opzet is wel om als instelling eerst inzicht te hebben in het verband tussen kosten en resultaat en vervolgens om weloverwogen beleid te maken. Er kunnen goede redenen zijn, dat is al in hoofdstuk 3 gezegd, om dure activiteiten met moeizaam resultaat toch door te zetten.

suggestie:

Maak kostprijsberekeningen, zowel om kosten en resultaat af te wegen (beleidskeuze in hoofdstuk 3) als om efficiëncymaatregelen te nemen (financieel beheer in hoofdstuk 6).

Een overzicht van kostprijzen en de berekeningswijze kan met het financieel verslag in een bijlage. In dit hoofdstuk kunnen we de uitkomsten gebruiken bij de bespreking van efficiëncymaatregelen.

Ongene ontstaat als ons sommetje niet klopt en al helemaal als het expres niet klopt.

suggestie:

Laat de berekeningen maken (of minstens narekenen) door een ter zake kundige.

Het is in het verleden inderdaad voorgekomen - en misschien komt het nog wel voor - dat een instelling naar buiten trad met een heel subtiel opgezette becijfering, bijvoorbeeld over de werkdruk van medewerk(st)ers. Veel te veel werk wilden deze mensen aantonen middels hun cijfers. Er moet uitbreiding komen. We slagen er zo inderdaad in de leek te overdonderen. Wat betreft het financiële verslag is er een manier gevonden om "geflatterde jaarstukken" te onderscheppen. Dat is de verplichte accountantscontrole. De handtekening van de accountant garandeert de lezer dat het verslag overeenkomt met de werkelijkheid. Niets meer en niets minder. Deze toetsing blijft daartoe echter beperkt. De accountant houdt zich niet bezig met bedrijfseconomische becijferingen. Wij zelf zijn het, die belang hebben bij een zo realistisch mogelijk inzicht in de kosten.

Dit hoofdstuk is facultatief. Er kunnen maar twee aanleidingen zijn tot maatschappelijke berichtgeving. Ofwel er zijn redenen om een bepaalde situatie onder de aandacht te brengen van overheid of collega instellingen. Ofwel we hebben zelf intern behoefte aan een nadere analyse van een situatie als basis voor beleid. In het laatste geval is er een hecht verband met hoofdstuk 3.

suggestie:

Met name nieuwe, veranderende of onderschatte situaties of doelgroepen zullen aanleiding zijn voor een maatschappelijk bericht.

We moeten niet ten overvloede vertellen wat al bekend is. Bovendien hebben we in het vorige hoofdstuk over werkontwikkeling al de gelegenheid om eventuele veranderingen of problemen aan te duiden. Als er echter in aanvulling daarop reden is een situatie aan te pakken, dan is een maatschappelijk bericht op zijn plaats.

Maatschappelijke berichtgeving houdt in dat we een grondige analyse presenteren van bijvoorbeeld:

- de sociaal economische situatie van een groep of categorie mensen
- een inhoudelijk probleem op een bepaald beleidsterrein
- de kwaliteit van dienstverlening door instellingen en overheid in bepaalde concrete gevallen.

Trends voor de toekomst t.a.v. "Mensen zonder werk". Uit een jaarverslag van St. Opbouwwerk Maasland.

**VOORUIT
BLIK '86/87** >>>

TRENDS VOOR DE TOEKOMST

Globaal gesproken geeft het afgelopen seizoen een drietal trends te zien;

- *het opvangwerk heeft zijn langste tijd gehad, als de vrijblijvendheid niet wordt doorbroken en het accent niet verschoven wordt naar meer betekenisvolle activiteiten.*
- *de leer- en werkervaringsprojecten hebben kans van slagen mits perspectief geboden kan worden op werk of een zekere aanvullende beloning op de uitkering*
- *de veelheid van initiatieven die, vanuit de verschillende organisaties afzonderlijk, neerstrijken op de werkloze, leidt tot versnippering en kwaliteitsverlies.*

BELEID OVER DRIE SPOREN

Uit dit geheel valt naar onze mening af te leiden dat er voldoende grond aanwezig is om opnieuw tijd en energie te investeren in projecten op deze terreinen.

Voor het volgende seizoen distilleren we hieruit het volgende drie-sporenbeleid;

1. VERSTERKING VAN DE LOKALE OPVANGPROJECTEN

Door intensieve begeleiding van de projecten en bevordering van de samen-

Een analyse is meer dan alleen een redenering. Net als in het vorige hoofdstuk, geldt hier dat een onderbouwing met statistische gegevens of zelfs onderzoek, de analyse meer geldigheid geeft.

suggestie:

Laat vooraf gaten schieten in de analyse.

Niets is erger dan een matig verhaal, hoezeer we ook overtuigd zijn van ons gelijk. Als we inderdaad iets willen signaleren, dan moeten we hoge eisen stellen aan de kwaliteit van ons bericht. Er zijn altijd mensen die "het" niet willen horen. We maken het hun niet gemakkelijk door ze het argument in handen te geven van een rammelende analyse. Een hele goede manier om de kwaliteit van een verhaal te verhogen is om deskundigen te vragen "er gaten in te schieten". Zo komen de zwakke plekken aan het licht. Het doel is natuurlijk niet om ons te verdedigen. Het doel is uiteindelijk een goed te verdedigen verhaal te produceren.

suggestie:

Presenteer de analyse als een deskundig produkt.

In werkplannen gebruiken we vaak het woord project om de verschillende werkzaamheden te onderscheiden. Dat type projecten bedoelen we hier niet. We hebben dit activiteiten genoemd. Wat noemen we dan, in het kader van dit hoofdstuk, wel een project?

suggestie:

Maak een apart projectverslag van tijdelijke werkzaamheden, die een eigen doel en budget hebben.

Het projectbudget zal ook in het kader van het project besteed worden. Er wordt over besloten binnen het project en de eindverantwoordelijkheid over de bestedingen berust bij de projectleider.

Een projectverslag verschilt op een aantal punten van een instellingsverslag. Ten eerste zal een projectverslag een eindverslag zijn dat de gehele projectperiode omvat. Dat neemt niet weg dat van meerjarige projecten tussentijdse jaarverslagen gemaakt zullen worden. De vraag is hoe we projectverslagen en instellingsverslag zullen combineren.

- We plaatsen in dit hoofdstuk het projectverslag.
- We gebruiken dit hoofdstuk voor een korte samenvatting van projecten waarbij de instelling betrokken is en verwijzen vervolgens naar aparte projectverslagen.

In het laatste geval kan het ook gaan om projecten, waarbij diverse instanties samenwerken. Dan is onze instelling slechts een van de deelnemende partijen.

suggestie:

Als de instelling deelneemt in een project, vermeld dan de aard van de deelname en het gewenste resultaat.

We gaan net zo te werk als in hoofdstuk 3. De deelname is te zien als een activiteit, waar een kostprijs voor wordt bijgedragen en waarvan de effectiviteit beoordeeld kan worden.

Betreft het een project dat onder onze eigen verantwoordelijkheid wordt uitgevoerd, dan zijn er zes punten voor het projectverslag, los van de vraag of dit hoofdstuk ervoor gebruiken of dat we een apart projectverslag maken:

1. De diverse betrokkenen bij het project en hun rol of functie.
2. Aard en doelstelling van het project, het gewenste, concrete resultaat.
3. De duur van het project, eventueel de projectplanning en voortgang (bijv. in een schema).
4. Begroting, budgetbeheer, financieel verslag.
5. Conclusies over effectiviteit (terugkoppelen van resultaat naar 2 en 3) en kosten (terugkoppelen naar 3 en 4).
6. Follow up, eventuele nazorg.

< Een apart projectverslag van de Burger-raadslieden uit Boxtel

< Opbouwwerk Den Haag besteedt in haar jaarverslag kort en schematisch aandacht aan projecten. Hier 'remmers en stroomversnellers' van het project Leefbaar Spoorwijk

Remmers en stroomversnellers

Als "remmend" is aan te geven dat in één project zeer uiteenlopende leeftijds-categorieën deelnemen: onderbouw/bovenbouw/voortgezet onderwijs. Dat brengt allerlei vorm- en afstemmingsproblemen met zich mee.

"Remmend" is ook dat motivatie en inzet niet bij alle deelnemers parallel loopt, waardoor de concrete uitvoering wel eens hapert en/of van verschillend niveau is. "Stroomversnellend" is de inzet en creativiteit van een aantal mensen, die vorm en inhoud aan zo'n gezamenlijk project weten te geven, zodanig dat het project uiteindelijk geslaagd kan worden genoemd. Zeer belangrijk is dat er een duidelijke lijn naar de wijk en bewonersorganisatie is, omdat het thema "leefbaarheid" ook voor hen een belangrijk actiepoint is.

buro
sociaal raadsliden

terugblik op twee jaar
sociaal raadslidenwerk
in boxtel

december 1987

Tekst van een interview met Gerda Hamann, werksecretaris van het Panel Jaarverslag in het Opbouwwerk, overgenomen uit het Welzijnsweekblad, nr. 8, 24 februari 1989.

Instellingen voor opbouwwerk gaan al drie jaar een competitie aan rond het beste jaarverslag. Op het initiatief van het Platform Opbouwwerk is een panel gevormd, dat tot nu toe drie keer prijzen en eervolle vermeldingen heeft toegekend. In de loop der tijd heeft het panel zich onder voorzitterschap van oud-directeur-generaal Gradus Hendriks van CRM/WVC door zo'n 250 verslagen heen geworsteld.

De samenstelling van het panel wijzigde regelmatig, wie steeds bleef is secretaris Gerda Hamann. Zij deed de eerste schifting en schreef na het panelberaad het juryrapport.

Gerda Hamanns visitekaartje vermeldt als beroep "bedrijfsondersteuning". Van huis uit is zij econome. Dat profiel past precies in de opdracht van het panel: bekijk de jaarverslagen met een bedrijfsmatige bril. Hamann: "Het ontbreekt in de jaarverslagen nogal eens aan helderheid. Wolligheid maskeert te vaak de duidelijkheid." Dit voorjaar publiceert zij bij het Platform Opbouwwerk een "handzame brochure voor het schrijven van een jaarverslag voor instellingen van opbouwwerk".

Informatie-overdracht

In het eindrapport van het panel uit 1987 treffen we een prachtig voorbeeld van een nietszeggende passage aan: "Na enkele jaren voorbereiding is eind 1986 X in definitieve vorm ontstaan. De weg was lang en moeizaam. De werkgroep is tijdens het proces van bundeling een eigen koers gaan varen. De gemeente heeft deze ontwikkeling tot onze verbazing gehonoreerd met een subsidie aan de Stichting X."

Zo moet het niet, vindt Hamann.

"Het eerste criterium waaraan een goed jaarverslag moet voldoen is goede overdracht van informatie. Dat betekent dat de tekst leesbaar moet zijn. Dus geen vaktaal of doctorandussenpraat."

Begrippen als 'strategische noties' wil Hamann niet tegenkomen. "Maak het maar specifiek, zeg wat je concreet bedoelt." En natuurlijk moet je nooit je verbazing uitspreken over de toekenning van subsidies. Dat is 'stom naar de financier' toe.

Effectiviteit

Na drie jaar secretariaat heeft Gerda Hamann zich een gefundeerde mening gevormd over jaarverslagen. Zeker in het opbouwwerk.

"Je ziet er de autonome positie van de beroepskrachten aan af," meent zij. "De manager van de instelling komt er niet in aan zijn trekken. Terwijl ik vind, dat een jaarverslag bij uitstek een instrument van management zou moeten zijn. Het gaat erom, dat per jaar verslag wordt gedaan van wat zich in en rondom de instelling afspeelt.

Ik heb jaarverslagen uit de profitsector op mijn boekenplank staan. Daarin lees je over marktontwikkelingen, over nieuwe marktsegmenten. Ook over omzet, investeringen en winsten. Dan is er nog een sociale paragraaf. Waarom zou dat niet kunnen in de jaarverslagen van de sociale sector?"

In- en output

Vertaald in welzijnsjargon komt Hamanns alternatief neer op een beschrijving van: ontwikkelingen in de doelgroep; het bereik van de instelling; de vraag vanuit de doelgroep naar diensten. Een dergelijke benadering schept duidelijkheid, meent ze: je kunt zien welke taken je wel en niet aan kunt.

De gegevens moeten zo worden gepresenteerd, dat een subsidiënt het effect van zijn investering kan beoordelen. Zodoende geeft een jaarverslag inzicht in de manier, waarop de instelling de input tot output verwerkt. Daarbij hoort de effectiviteit optimaal te zijn. Welnu, een goed jaarverslag geeft buitenstaanders inzicht in de effectieve werking van een instelling.

Verschil

Hamann: "Het gaat in de sociale sector om een dienstverleningsaanbod bij een kwantificeerbare vraag. De onderlinge verhouding tussen vraag en aanbod zou optimaal moeten zijn, al zullen subsidievoorschriften de werking van een instelling altijd beperken. Dat is het verschil met de profitsector, waar men veel vrijer met eigen kapitaal kan werken."

Precies dit verschil tussen profit en non-profit maakt, dat Gerda Hamann beseft dat haar ideale jaarverslag op korte termijn niet tot stand zal komen. "Het is niet realistisch om te verwachten, dat het jaarverslag in de sociale sector een instrument van het management kan zijn. Een echt bedrijfsmatig verslag blijft nog toekomstmuziek."

Terug dus naar het lijstje voor een goed jaarverslag, zoals de ervaren leden van het panel dat opstelden.

Drie in een

Het wil nogal eens voorkomen, dat een instelling jaarlijks drie omvangrijke stukken uitbrengt. Een werkplan, een evaluatie en een jaarverslag. "Men kan zich die moeite besparen, want het kan in één keer," aldus Gerda. "Een goed jaarverslag vormt een brug tussen verleden, heden en toekomst. Het mooiste is om de activiteiten te beschrijven, die te vergelijken met de korte termijn doelen, te evalueren en ook nog even de lijnen uit te zetten voor het volgende jaar. Op die manier kan een gemiddelde instelling in twaalf kantjes de subsidiënt, de cliënten en bestuur en medewerkers bedienen."

Door de vergelijking van de activiteiten van een instelling met haar doelen op korte termijn wordt het effect van het werk inzichtelijk. Deze methode vereist echter wel een toets, een manier om vorderingen te meten.

"Bij opbouwwerk is heldere toetsing moeilijk, maar ik roep al tijden dat het daarom nog niet onmogelijk is," aldus Gerda. "Opbouwwerk gaat over belangen van bewoners. Die belangen kun je zo concreet mogelijk maken. Bijvoorbeeld door aan bewoners te vragen wat zij vinden van de inspanningen van de opbouwwerker. Op die manier toets je je inzet. Eventueel kan de instelling daarna besluiten om haar interventie te stoppen, of om een andere methode te kiezen."

Hamann denkt, dat dit soort aandacht voor de inhoudelijke werkontwikkeling dwingt tot betere onderbouwing van het werk ten behoeve van cliënten. Door middel van het jaarverslag wordt duidelijk, welke ontwikkeling de methode van het werk heeft doorgemaakt in het verslagjaar. "In de verslagen die het panel heeft gezien, komt dit punt bijzonder weinig aan de orde. Drie jaar geleden had men echter helemaal geen oog voor doelstellingen en methodieken. Langzamerhand verbetert de situatie. Mede onder invloed van onze juryrapporten is het veld er attent op geraakt."

Signalering

Het panel heeft nog een criterium vastgesteld voor een goed jaarverslag: doet de instelling aan maatschappelijke berichtgeving? Hamann: "In het verslagjaar kunnen zeer ingrijpende gebeurtenissen plaatsvinden, waardoor het gesternte sterk wijzigt. Het jaarverslag zou dat moeten signaleren. De term maatschappelijke berichtgeving is ons aan de hand gedaan door Saskia Stuiveling van de Algemene Rekenkamer. In een speech bij de uitreiking van de prijzen in 1986 stelde zij, dat verschillende gebruikerscategorieën behoefte hebben aan informatie die de activiteiten van de instelling ontstijgt."

Gerda voegt hier onmiddellijk aan toe, dat zij het persoonlijk oneens is met zulke bespiegelingen in een jaarverslag:

"Het past niet in mijn visie op de functie van een verslag. Als er iets ingrijpends gebeurt, dan ga je toch actie voeren? Ik ben teveel een kind van de jaren zestig om met signaleren te wachten tot er weer een jaarverslag uitkomt. Ik vind een verslag niet het juiste middel om een knelpunt op de politieke agenda geplaatst te krijgen."

Beheer

Met het oog op de subsidiegever dient een jaarverslag natuurlijk ook aandacht te besteden aan het financiële beleid en beheer bij de instelling. Hiervoor doet het panel geen nauw omschreven suggesties. Blijkbaar weten de instellingen hun cijfertjes te presenteren. Bovendien bevat ieder jaarverslag - als het goed is - een geruststellende verklaring van de accountant, dat de boeken in orde zijn. "Het panel let er wel op, of een instelling naar financieringsbronnen zoekt buiten de normale subsidiekanalen. Als men daarvan in het verslag melding maakt, levert dat enkele pluspunten op in het juryrapport."

Personeel

Het panel heeft ook aparte aandacht voor passages over personeelsbeleid in het jaarverslag. "Men dient oog te hebben voor ontwikkelingen rond vorming en opleiding, bijscholing, supervisie, teamvorming, loopbaanbegeleiding en de verhouding tussen team en bestuur. Steeds meer instellingen brengen hun personeel onder in grotere verbanden, in federaties. In zo'n geval moet er een apart sociaal jaarverslag komen." Een jaarverslag is mooi en aardig, maar wie garandeert, dat het de waarheid vertelt? Hamann: "Een besloten vennootschap is verplicht om een uittreksel uit het jaarverslag op te sturen naar de Kamer van Koophandel. In de non-profit sector is het aan de subsidiënt om de juistheid van gegevens te beoordelen. In de praktijk doet een beleidsambtenaar dat. Maar die kan zelf belang hebben bij een bepaalde voorstelling van zaken. Daarom pleit ik ervoor om een Raad voor de Verslaglegging in de non-profit sector op te richten. Daar moeten oude rotten uit die sector zitting in hebben; dat zijn de mensen die de trucs onmiddellijk doorzien. Zoals een ervaren accountant met een oogopslag ziet, of er gelden in de cijfers zijn weggestopt."

Samenstelling panel

De huidige samenstelling van het Panel Jaarverslag in het opbouwwerk is als volgt:

Voorzitter:

dr. Gradus Hendriks, oud-directeur-generaal
Maatschappelijke Ontwikkeling Ministerie van WVC,
Rijswijk

Leden:

Jan Blom, medewerker St. Ombudsman, Hilversum
drs. Jan van Eeden, wethouder gemeente Den Helder
Elly Konijn, bestuurslid Overleg Stadsvernieuwing
Alkmaar
Hil Post, kaderlid Platform WAO-AAW Zuid-Holland,
Rotterdam
Tilly Schenkels-van 't Riet, bestuurslid wijkorganisatie in
Den Haag
drs. Paul van der Velpen, mede-directeur Bureau
Welzijnsmarketing, Amsterdam
Yvonne Zonderop, journaliste, redactrice Vrije Volk,
Rotterdam

Werksecretaris:

drs. Gerda Hamann, econome, Hamann
Bedrijfsondersteuning, Vorden

In vorige jaren namen aan het Panel deel:

Ger Posthuma, voorzitter WAO-Platform West-Brabant
Gerard de Bruijn, hoofdredacteur O.R.-Informatie

Leden van het panel bij de prijsuitreiking in Alkmaar. V.l.n.r. drs. J. van Eeden, drs. G. Hamann, dr. G. Hendriks, mw. T. Schenkels-van 't Riet en mw. E. Konijn

Colofon

Redactie: drs. G.E.G. Hamann
Eindredactie: Charlotte Krop
Vormgeving: Kloek Design, Houten
Druk: Stimio, Meteren
Foto omslag: Studio Wick Natziyl, Alkmaar

Uitgave: Landelijk Platform Opbouwwerk,
Pr. Mauritslaan 26, 2582 LS Den Haag
Exemplaren van het M.O. nummer, waarin deze hand-
leiding als katern is opgenomen (nr. 74) bestellen bij M.O.-
administratie, tel. 070-521354. Kosten f 7,50, excl. porto.

Multi-etnische samenlevingsopbouw

Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON) heeft onlangs de reeds langer bestaande samenwerking met de Rijkshogeschool Maastricht en de Hogeschool Sittard uitgebouwd met het meerjarenproject "multi-etnische samenlevingsopbouw Euregio 1988 - 1992".

Het meerjarenproject heeft tot doel de internationale samenwerking op het sociale aspect van de ontwikkeling naar het Verenigde Europa (1992) te bevorderen. De Euregio (Zuidelijk Nederlands Limburg, de provincies Limburg en Luik in België en de regio Aken in Duitsland) wordt gezien als een gebied, waarin gezamenlijk beleid en samenwerking op diverse sectoren (bijv. werk, huisvesting, onderwijs) belangrijke voordelen biedt boven op het in de afzonderlijke landen gevoerde beleid. De multi-culturele samenstelling van de bevolking van de Euregio geeft aanleiding tot dit gebiedsgewijs, bovennationaal beleid.

De verbetering van de positie van immigranten en daarmee van de sociale structuur van de Euregio is gediend met een versterking van contacten tussen beleidsmakers, migrantenorganisaties en instellingen. Van belang daarbij is dat gestreefd wordt naar:

- afstemming van het (overheids)beleid
- uitwisseling van (werk)ervaringen
- contacten en mogelijke samenwerking tussen opleidingen voor beroepskrachten, die op het terrein van de multi-etnische samenlevingsopbouw in de Euregio werkzaam zullen zijn
- contacten en mogelijke samenwerking tussen instellingen die met de problematiek van immigranten in aanraking komen

- het ontwikkelen van activiteiten en manifestaties die zich op de gehele Euregio richten
- het ontwikkelen van voorzieningen waar immigranten uit de gehele Euregio gebruik kunnen maken.

Twee concrete activiteiten krijgen op korte termijn hun beslag. Allereerst verschijnen begin mei a.s. de resultaten van het vooronderzoek naar de multi-culturele kenmerken en problemen in de Euregio en naar de mogelijkheden om tot Euregionaal beleid en multi-etnische samenlevingsopbouw op Euregionaal niveau te komen.

De resultaten van dit vooronderzoek worden in de loop van september/oktober 1989 op een conferentie met de meest betrokken belanghebbenden besproken.

Deze conferentie zal verder een functie hebben in het daadwerkelijk op gang brengen van de beoogde samenwerking en kennis moeten opleveren over vragen en ontwikkelingen die nader onderzoek behoeven. Met dat onderzoek wordt in het najaar van 1989 gestart.

Meer informatie bij Truus Gruisen, stafmedewerkster van WOZON, tel. 04490-13912. ■

Naar een leefbare buurt

In wijken waar Nederlanders en migranten wonen, spelen veel problemen. Van het welzijnswerk wordt verwacht een bijdrage te leveren in de aanpak hiervan. In twee uitgaven van het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland vinden 1e- en 2e-lijners materiaal om hen hierbij te steunen.

Centraal staan de bestrijding van racisme, positieverbetering van migranten, gezamenlijke belangenbehartiging en de verbetering van de relaties tussen Nederlanders en migranten op wijkniveau.

De cursushandleiding bevat ideeën voor studiedagen, cursussen en lessen. Er staan werkvormen en oefeningen in beschreven over o.a.: het reageren op racistische opmerkingen, planmatig werken, conflicthantering, het afleggen van huisbezoeken en het kritisch leren kijken naar de eigen houding ten opzichte van migranten.

De leesmap biedt achtergrondinformatie bij de cursushandleiding, maar is ook los te gebruiken. In de artikelen worden ideeën aangedragen voor het hanteren van de complexe problematiek in gemengde wijken. Er worden tevens methodische handreikingen geboden om systematisch en effectief te kunnen werken. Thema's zijn o.a.: hoe gaan bewonersgroepen om met de belangen van migranten; communicatievaardigheden; het afleggen van huisbezoeken bij migranten; de strijd tegen diep verankerde vooroordelen en het gebruikmaken van netwerkanalyse.

Beide publicaties vormen de afronding van een samenwerkingsproject tussen de Anne Frank Stichting, Volkshogeschool Drakenburgh en het WOZH.

De cursushandleiding kost f 10,-, de leesmap f 12,50, beide publicaties tezamen f 20,-. Telefonisch of schriftelijk te bestellen bij het WOZH, Singel 272, 3311 HK Dordrecht, tel. 078-141443. ■

Op vier plaatsen in het land wordt gewerkt aan de ontwikkeling, verbetering en vernieuwing van de methode opbouwwerk ten behoeve van beroepskrachten en vrijwilligers die samen met de bevolking naar een duurzame oplossing van maatschappelijke problemen streven. De werkplaatsen (WESON, WONN, WOZH EN WOZON) geven vanuit hun eigen regio aan deze landelijke ontwikkeling gestalte door middel van onderzoek, advisering, scholing, projectontwikkeling en publicaties.

Sociaal cultureel werk is educatief proces in brede zin

"Samenlevingshulp, sociale actie en leren – educatief proces in de meest brede zin van het woord". Zo ken-schetste Wim Meijer, Commissaris van de Koningin in Drente, het sociaal-cultureel werk op de afscheidsbijeenkomst van Gamma, voormalige landelijke organisatie op dit terrein. Een visie die nauw aansluit bij wat eind zestiger jaren te boek stond als "opbouwwerk op de begane grond" of "volksopvoeding te velde". Meijers inleiding is hieronder opgenomen, voorafgegaan door een impressie van de bijeenkomst.

Een muzikaal omlijste Slotbijeenkomst in het Muziektheater Vredenburg in Utrecht vormde op 3 februari jl. het presentje waarmee de sociaal-culturele koepel-organisatie Gamma afscheid nam van verwanten en kennissen. Afgezien van Harry Prince, verenigings-secretaris, die als ceremoniemeester optrad en Gamma Directeur Willem Wijga, werd bij deze gelegenheid het woord gevoerd door een drietal (oud) bestuurders en (oud) politici, t.w. Wim Meijer, oud-staatssecretaris van CRM en thans Commissaris der Koningin in Drente (PvdA); dr. G.J. van der Top, oud Salco-directeur van KVP-huize en momenteel directeur VNG, alsmede voorzitter van het KJF-bestuur; en mevrouw E. Klaassens-Postema, oud wethouder der gemeente Eindhoven (PvdA) en voorzitter van de Vereniging Gamma.

Juist op een bijeenkomst als deze, in het licht staand van reeds lang vol-dongen feiten, waarbij posities en belangen geen rol meer spelen, zou men interessante bespiegelingen verwachten.

Zowel naar investering als uitkomst stak het vertoog van Wim Meijer met

kop en schouders uit boven dat van beide andere gastsprekers. Een groot contrast vormde de inleiding van Dr. Gerard van der Top, die zich in hoofdlijn beperkte tot het memoreren van een aantal namen en personen, die zijn culturele levenspad kruisten, daarbij in tussen-zinnen blijk gevend van zijn appreciaties. De relevantie van zijn betoog valt dan ook niet in bestuurlijke of inhoudelijke termen te duiden, maar kan slechts begrepen worden in een kennissen-psychologie kader. Een wat mager borduursel voor iemand die al zo'n vijftiwintig jaar op centraal niveau sturend werkzaam is. De inleiding van Eefje Klaassens-Postema bestond in hoofdlijn uit een begrijpelijkerwijs wat cynische schets van de moeizame verwickelingen en inspanningen van de afgelopen jaren om de fakkel brandende te houden. Juist dat engagement maakt één passage in haar inleiding tot een zeer boeiende:

"Toen ik, in 1974, in Eindhoven wethouder van Volkshuisvesting en Stadsvernieuwing werd, kostte het mij moeite om rechtstreeks met buurtbewoners te praten over woningverbetering en verbetering van de woonomgeving. Want de buurtbewoners werden omgeven door een cordon van welzijnswerkers die eerste de wereld en later de huizen wilden verbeteren. "Ach, die studentjes," zeiden sommige buurtbewoners vertederd, over hun buurtwerkers als zij met mij wilden praten. Want zij wilden niet praten over een betere wereld, maar over hardhouten voordeuren of over de kleur van de tegels in de badkamer."

Uitspraken die onthullend zijn, want hier is nadrukkelijk de politiek bestuurder aan het woord die afstand neemt van een welzijnswerk dat zich a. nestelt tussen de bewoners en het stadsbestuur en b. ook nog eens gans andere prioriteiten stelt dan het volk. Zij geeft vervolgens evenwel niet aan op welke wijze zij zich als politiek bestuurder van dergelijk welzijnswerk heeft weten te ontdoen.

De uitspraak boeit en steekt, omdat medio '74 in tal van steden in Nederland door bewoners-organisaties en opbouwwerk enerzijds en gemeentebesturen en gemeentelijke diensten anderzijds reeds praktijken en instrumenten tot ontwikkeling gebracht waren inzake de stadsvernieuwing. Waarbij, zij het soms langs de lijn van harde onderhandelingen, de prioriteiten van de materiële verbetering en de positie als partner en partij van de bewoners-organisaties volstrekt helder waren. Wanneer van harte op de sector betrokken bestuurders anno 1989 nog zoveel (persoonlijke) vertekening in hun wijn doen, is zelfs postuum een meer realistische beeldvorming niet meer mogelijk.

Het hiernaast weergegeven vertoog van Wim Meijer vormt een fleurige, krachtig neergezette tafereel-schets. Inspirerend voor de kenners en waarschijnlijk ook herkenbaar genoeg om voor sceptische buitenstaanders – welbeschouwd – aantrekkelijk te zijn. Zijn schets van zowel de kenmerken van het werk, als de taken die vervuld moeten worden in aansluiting op de hedendaagse vraagstukken, die hij noemt, is helder.

Halverwege zijn betoog vat Meijer samen: "het sociaal cultureel werk is elementair, het is concreet, het is praktisch en breed maatschappelijk en beleidsmatig ingekaderd. Het is samenlevingshulp, sociale actie en leren – educatief proces, in de meest brede zin van het woord." Door het zo vernoemen van "samenlevingshulp, sociale actie en leren" vindt Wim Meijer zeer nauw aansluiting bij wat eind zestiger jaren te boek stond als "opbouwwerk op de begane grond", oftewel samenlevingshulp en "volksopvoeding te velde".

Geen wonder dan ook dat hij aan het einde van zijn inleiding de aanbeve-

ling doet de term "sociaal cultureel werk" opnieuw tegen het licht te houden. Hij acht de term alsnog te "abstract" en bepleit "herkenbare, concrete benoemingen". Waarmee Meijer, zij het laat, de conclusie lijkt te delen, die in opbouwwerk-kring ten tijde van de introductie van de zogenoemde subsidie- en bijdragenregelingen getrokken werd: sociaal-cultureel werk is een "container-begrip" en introduceert verwarring.

Het intrigerende is dat de schildering van Wim Meijer een even positieve als concrete uitdaging inhoudt aan een door "zure regen", "ammonia" en eindeloze herverkeveling zeer onderkomen veld.

Inleiding W. Meijer

Dames en heren,
Graag heb ik ja gezegd om vandaag bij de beëindiging van de werkzaamheden van Gamma iets te zeggen. Tien jaar geleden heb ik aan de wieg van Gamma mogen staan, ik heb begrepen dat het misschien nog wat sterker gezegd mag worden, dat ik mogelijk zelfs de veroorzaker van haar ontstaan ben geweest. Dat ging toen met pijn gepaard, evenals nu het beëindigen. Het was destijds naar mijn mening gewenst dat de toenmalige organisaties SALCO en NBV niet langer energie staken in elkaar, doch samen zich aan de ontwikkeling van het sociaal cultureel werk gingen zetten. De omstandigheden nu zijn anders. U maakt nu ook meer geschiedenis dan in 1978. We stonden toen aan het begin van een herordening. Gamma was, en dat blijkt ook achteraf, een tussenstap. Na de levensbeschouwelijke ordening en de werksoorten indeling zijn we op weg naar een functionele ordening. Waar het echter om ging en in de toekomst ook om zal gaan, is naar mijn opvatting de ontwikkeling van

de inhoud van het sociaal cultureel werk. Dat werk maakt een historische periode mee. We gaan in de afgelopen fasen door een diep dal, er zijn grote bedreigingen, maar ook grote kansen. Dat de samenleving permanent verandert, is niets nieuws. Maar op dit moment zijn we getuige, als we willen, van een diep ingrijpende omslag in de samenleving en het sociaal cultureel werk is daarin betrokken. Hoe gaan we daarop reageren, hoe gaan we vanuit het sociaal cultureel werk onze weg vervolgen en hoe zullen we, waar deze dreigt vast te lopen, trachten een nieuwe weg te vinden? Mijn vraag is dus: Zal er in de toekomst sociaal cultureel werk zijn? En zo ja, hoe? Daar wil ik het met u over hebben.

De grote kracht van sociaal werk en de werkers heeft altijd gelegen in het inspelen op actuele vragen van mensen rondom hun woon- en leefomstandigheden. Hoe gaan we dat nu doen, nu de maatschappelijke context zo ingrijpend verandert? Ik wil beginnen bij de actualiteit, vervolgens kijken waar we vandaan komen om te bezien wat in mijn ogen tot de kern van het sociaal cultureel werk, ook naar de toekomst, zou

kunnen behoren. Dat levert misschien een enkel criterium op voor het werken aan de toekomst en mogelijk ook een enkele keuze, welke te maken valt.

De middelen en mankracht zijn begrensd. U moet kiezen. U kunt niet alles aanpakken. Hetzelfde doen met minder middelen biedt geen houvast. Ik heb me daarbij laten leiden door de gedachte, dat in de ontwikkelingen van dit moment het erom gaat de grote bedreigingen voor

... informatisering en internationalisering raken zowel ordening van ons arbeidsbestel als dagelijks leven...

het werk te signaleren, maar vooral de kansen te grijpen. Welke maatschappelijke ontwikkelingen komen er op ons af? Ik denk dat ik in een gezelschap als deze daar niet uitvoerig

op hoef in te gaan. Ieder kan invullen welke ontwikkelingen, pakweg de komende decennia, van belang zijn. Al kunnen we daar ook niet al te zeker van zijn.

Wie had ruim tien jaar geleden gedacht dat werkloosheid, en vooral langdurige werkloosheid, zo'n hardnekkig karakter zou krijgen? Wie had gedacht dat informatisering en internationalisering, als maatschappelijk proces, zo'n versnelling zou doormaken? Het raakt zowel de ordening van ons arbeidsbestel, als het dagelijks leven. Nu al zien we hoe tegenover de groei van het aantal communicatiemogelijkheden er een groeiend aantal mensen is dat er geen gebruik van kan maken. Sterker, door die ontwikkeling opnieuw, en misschien nog wel meer definitief en structureel, op achterstand dreigt te worden gezet. Individualisering zet zich door in bijna alle aspecten van het samenleven en naast de vele mogelijkheden voor eigen verantwoordelijkheid, nieuwe kansen voor zelfontplooiing, staan risico's van fragmentarisering en afnemende loyaliteiten met de samenleving als geheel, op het spel. We staan voor de vraag wat de gevolgen zullen zijn van demografische verschuiving, ook wel "vergrijzing" genoemd. Het milieuvraagstuk vraagt om een dramatische aanpassing van de stijl van het leven en van de samenleving als zodanig. Er is het vraagstuk van integratie van mensen uit diverse culturen. We zijn op weg naar een multi-etnische of gesegregeerde samenleving. Tenslotte wijs ik nog maar eens op het vraagstuk van verarming en isolement van vele jongeren, ouders en ouderen.

Wie had pakweg twee decennia geleden verwacht, dat achterstand in plaats van af te nemen toeneemt en dieper in het leven van veel mensen ingrijpt?

De vragen van nu liggen anders dan ruim tien jaar geleden. Dat noodzaak herorientatie op het aanbod. Niet alleen de materiële condities zijn sterk gewijzigd, ook de opvattingen over wat het werk moet doen, zijn aan discussie onderhevig. U zult in die discussie samen een weg moeten vinden. Het is een zichzelf versterkend proces, dat moet leiden tot een nieuwe positionering en een nieuwe verankering van het sociaal cultureel werk in de samenleving en dat is naar mijn opvatting niet zonder kansen.

Er zijn perioden geweest, waarin sociaal cultureel werk heel duidelijk wist wat het moest doen en in brede kring, in zekere zin, als onmisbaar werd beschouwd. In de eerste decennia van deze eeuw is het sociaal cultureel werk, in het bijzonder het club- en buurthuiswerk, tot ontwikkeling gekomen en werd gewaardeerd zowel door de deelnemers als door burgers, die er geld voor over hadden. Het club- en buurthuiswerk probeerde een brug te slaan tussen mensen in situaties van achterstand en voorzieningen. Met vallen en opstaan is er ook wel iets bereikt. Het was een kans voor burgers, want sociaal cultureel werk maakte mogelijk, wat onbereikbaar had geleken, namelijk verbreding van beschaving, cultuur door middel van levensoverdracht. En dan moeten we in de eerste plaats aan gewone zaken denken: huishoudelijke voorlichting, cursuswerk, leestafels. Het ging om elementaire zaken voor mensen om zich in de samenleving staande te kunnen houden, er een weg in te vinden. Veel van wat daar tot ontwikkeling kwam, werd later als "reguliere" werkvorm zelfstandig of opgenomen in andere werkvormen, zoals bijvoorbeeld het onderwijs.

In de na-oorlogse jaren zijn de ontwikkelingen in een versnelling geraakt. Op het terrein van de vrijetijdsbesteding, reconstructie van het platteland, opvang en stimulering van jongeren, het vraagstuk van de

massajeugd, was het sociaal cultureel werk actief. In de jaren zestig wist het een aantal vernieuwingen mede op gang te brengen. Ik noem er enkele: het onderwijs-opbouwwerk, dat zich richtte op een betere aansluiting tussen onderwijs en kinderen met een leerachterstand, de alfabetiseringsactiviteiten. Sociaal cultureel werkers wisten bewoners van wijken te betrekken bij stadsvernieuwing. Sociaal cultureel werkers zochten en boden ruimte aan een nieuwe jeugdcultuur. Kosmos en Paradiso in Amsterdam zijn daaruit voortgekomen. Sociaal cultureel werk vroeg, als een der eerste voorzieningen, aandacht voor het feit dat maatschappelijke omstandigheden voor burgers mede de mogelijkheden bepalen om zich te kunnen ontplooiën en deel te kunnen hebben aan de samenleving. Het heeft de publieke opinie duidelijk weten te maken, dat veel mensen leven in achterstandssituaties. Het zocht methoden tot inhalen en wegwerken van die achterstanden. Het had daartoe contact met velen: bestuurders en werkers van instellingen, overheden.

Tenslotte wil ik benadrukken, dat sociaal cultureel werkers een voortrekkersrol vervulden bij het geven van een stem aan burgers, een proces wat we later zijn gaan noemen in spraak. Sociaal cultureel werk is tot voor enkele jaren al te sterk vereenzelvigd met "actie". Vergeten wordt dat het voor het eerst voor mensen in achterstandssituaties duidelijk werd, via bevordering van participatie en inspraak, dat ze erbij horen. Dat ze invloed kunnen uitoefenen op de inrichting van hun leefomstandigheden. Er was ook, laten we eerlijk zijn, een schaduwkant. Het sociaal cultureel werk bleek mede vanuit successen soms wat al te ambitieus. Hier en daar werden eigen mogelijkheden om mensen te helpen participeren mogelijk wel overschat. Maar het doet aan het principe van deze vernieuwende activiteiten niets af.

Ik wil aan deze terugblik een vijftal opvallende kenmerken ontlenen, mogelijk ook richtinggevend voor de verdere ontwikkeling van het sociaal cultureel werk. Wie de geschiedenis bekijkt, valt op dat:

1. Werkers en instellingen steeds gericht waren op mensen die "leven in moeilijke omstandigheden". Het is aanwezig met concrete handreikingen, geplaatst in een perspectief van "leren zichzelf te helpen" en "bijdragen aan het overbruggen van groeiende tegenstellingen in de samenleving".
2. Het werk wist te overtuigen en steun te verwerven niet alleen bij de deelnemers zelf, maar ook breder: het werd door anderen gezien als een "noodzakelijk element, nodig om bredere maatschappelijke en beleidsdoelen te helpen realiseren". Daartoe werden contacten onderhouden, mede om die bredere doelstellingen met informatie uit eigen ervaringen te voeden.
3. Het accent lag op elementaire aspecten van het leven: van het leren van de kinderen, het samenwerken in de buurt en gericht ondersteuning aan individuen en groepen. In de gerichtheid op het "leren" leven hier en nu met de gegeven omstandigheden vond het zijn vertrekpunt tot activeren. Het zoeken naar kwaliteiten van de mensen, die zij in hun omstandigheden kunnen benutten om op hun eigen weg te blijven voortgaan, behoort in dit werk tot het beste wat geleverd kan worden.
4. Het ging om realiseerbare doelen, of dat nu ging om het leggen van contact tussen ouders en school, of het leren binnen te dringen in de gemeentelijke besluitvorming rond wijksanering, of het leren zelf vrije tijd te benutten voor ontmoeting, voor het ontwikkelen van vaardighe-

...sociaal-cultureel werk is elementair, concreet, praktisch en breed ingekaderd..

- den. Daarbij werd uitgekeken naar het maken van combinaties met derden van onderwijsorganisaties tot overheidsinstanties, zodat een vorm van buitengewone samenwerking in werking kon treden. Eén en één levert dan meer op dan twee. Waar nodig werden instellingen en organisaties uitgenodigd, soms uitgedaagd, om hun begrippen en hun organisaties meer op hun cliënten in te stellen.
5. In de benadering lag het accent op het "kunnen": wat kan iemand, wat zou hij of zij als "kunnen" willen ontwikkelen. Wat wil iemand als lijn voor zichzelf uitzetten. De werkers waren zich ervan bewust, dat één stapje vooruit vaak het begin is van een lange weg.

Samengevat een typering in steekwoorden: het sociaal cultureel werk is elementair, het is concreet, het is praktisch en breed maatschappelijk en beleidsmatig ingekaderd. Het is samenlevingshulp, sociale actie en leren, educatief proces, in de meest brede zin van het woord. Iedere tijd stelt zijn eigen eisen en biedt zijn eigen perspectieven. De kunst is daarop in te haken. Bepalend is of in de beoordeling van de trends en problemen in de samenleving, niet alleen de bedreigingen worden gezien, maar ook kansen, juist om het hoofd te kunnen bieden aan die bedreigingen. De zojuist ge-

noemde criteria bieden aanknopingspunten om een bijdrage te leveren vanuit het sociaal cultureel werk aan de oplossing van eigentijdse vraagstukken.

Laat ik het illustreren aan de hand van enkele van die uitdagingen, "bedreigingen", waarmee de samenleving geconfronteerd wordt en de wijze waarop het sociaal cultureel werk daarop kan ingaan. Neem het probleem van de werkloosheid. Sociaal cultureel werk kan dat probleem als zodanig niet oplossen. Welk doel kunnen we ons wel stellen? Er is een groep mensen die niet meer aan de slag komt, we zien dat en we zien dat al lange tijd, vanwege de nieuwe beroepseisen en die door het netwerk van arbeidsmarktvoorzieningen niet bereikt wordt. Het contact leggen met deze groep mensen is er niet op gericht om te vertellen hoe erg dat voor hen is, maar om met hen na te gaan "hoe de wereld in elkaar steekt", welke aanknopingspunten dat voor hen biedt, wat ze "zouden willen", wat ze "kunnen", kortom om een beeld te scheppen van nog aanwezige mogelijkheden en ambities. Daarop is een activiteitenprogramma te maken om die potenties aan te wakkeren en zijn bronnen van buiten te benutten. Sociaal cultureel werkers kunnen vanuit die nabijheid bij moeilijk plaatsbaren en hun kennis van de problemen de praktische samenwerking opzoeken met bijvoorbeeld arbeidsbureaus en bedrijven om te "makelen", om de betrokkene een opstapje te bieden. Ze kunnen als doel stellen partijen bij elkaar te brengen. Daarom past het voorbeeld van sociaal cultureel werkers, die met werkgevers overeenkomen, om werkzoekenden enkele uren in de week werkervaring te laten opdoen.

In de praktijk gaat het om mensen, die hun kwaliteiten willen inzetten, maar vaak niet weten hoe dat te

..hoe kunnen mensen aanwezig potenties ontwikkelen en deze inzetten voor de samenleving...

doen. Hier staat niet de opvang, de compensatie of de zorg centraal – ook al kan dat er allemaal bijkomen – hier staat het zoeken naar mogelijkheden om wel aanwezige potenties te ontwikkelen en voor de samenleving in te zetten centraal. Dat geldt in de eerst plaats voor die groep die enerzijds niet meer bereikt kan worden door de arbeidsmarkt vanwege de betrokkene zelf, als anderzijds vanwege onvermogen in de arbeidsmarkt. Dan zullen andere mogelijkheden gezocht moeten worden, waarin het sociaal cultureel werk bij uitstek een rol kan vervullen: het opzoeken en aanwakkeren van potenties bij werkgevers en overheid. Het sociaal cultureel werk zou, naar mijn mening, in de sfeer van de arbeidsvoorzieningen moeten willen helpen hun intermediaire rol naar de langdurig werklozen beter te vervullen. Het sociaal cultureel werk heeft hier een hoop ervaring en inzicht te bieden. Achter die aanpak steekt een norm, namelijk dat we willen dat mensen naar vermogen moeten kunnen deelnemen aan de samenleving en juist diegene met geringe kansen, met geringe opleiding een bijzondere plaats in die aandachtsfeer willen bieden. Het vergt grote inventiviteit, om ook daar eruit te halen wat erin zit aan mogelijkheden.

Een tweede maatschappelijk vraagstuk. De vergrijzing. Met ons gaat de samenleving relatief oud

worden en we zullen niet alleen zorgproblemen kennen. In sociaal culturele zin komen we ook in een geheel andere constellatie, met gevolgen voor het onderwijs, de arbeidsmarkt, etcetera. Op dit moment vragen we aan mensen die in de tweede helft van hun vijftiger jaren komen, zie bijvoorbeeld de VUT-regelingen, langzaam afscheid te nemen van hun beroepsfuncties en van tal van maatschappelijke activiteiten, terwijl op termijn de noodzaak om langer actief te blijven zich gaat aandienen. Een zich "verouderende" samenleving heeft enorme sociale culturele consequenties: Wat vormen straks de kaders in de samenleving, de besturen, de vrijwilligers, kortom wat vormt het maatschappelijk draagvlak voor tal van maatschappelijke activiteiten? Duidelijk is dat daarin veel meer activiteit en verantwoordelijkheid moet komen te liggen bij mensen die nu met VUT of pensioen gaan en zich terugtrekken uit maatschappelijke activiteiten. Wat zal dat weer voor gevolgen hebben voor jongeren op de mogelijkheid tot het bezetten van positie en verantwoordelijkheden? Dat is de ontwikkeling, beter gezegd de paradoxale situatie waarvoor wij staan en waarvoor, constateer ik, nauwelijks nog aandacht is.

Sociaal cultureel werk zoekt in de eerst plaats het perspectief van mensen. Vanuit dat perspectief is het begrip "vergrijzing" in feite een vernederend begrip. Vergrijzing verschijnt in artikelen en beleidsnota's vooral als een probleem. Zo bezien voert dat tot brandmerken, tot het in stand houden van "afvallers". Hoe typeren ouderen zichzelf? Als "vergrijsd"? Als terecht aan de kant geschoven? Als het maar voldoende gezegd wordt tenslotte misschien wel. Maar wat gebeurt er als hen gevraagd wordt naar hun belevenissen, geappelleerd wordt op hun ervaringen en deskundigheden? Dan blijken ze veel te bieden te hebben wat te benutten is voor de samenleving en voor henzelf. De demografi-

sche ontwikkeling vormt niet alleen een bedreiging. Het is een fantastische uitdaging. Het is een kans. Voor het eerst sinds jaren dienen we ouderen, vanwege hun belang voor de evenwichtige ontwikkeling van de samenleving weer serieus te nemen. We gaan ons realiseren dat "het kunnen" van mensen niet ineens ophoudt op 58, 60 of 65-jarige leeftijd. Dat is een kans voor ouderen en voor de samenleving. Die kans moeten we grijpen, ze zo lang mogelijk laten aansluiten bij de samenleving, netwerken met anderen vormen en aanwezig blijven. Hoe? Vraag het hen, vorm een beeld van de wereld zoals zij die beleven. Dat geeft ook een beeld van hun mogelijkheden en van de uitdaging te leren die mogelijkheden uit te buiten.

...de demografische ontwikkeling vormt een fantastische uitdaging...

Het op deze wijze kantelen van een vraagstuk door systematisch vanuit de mogelijkheden, ambities van de betrokkenen perspectieven te zien, daarin was en is sociaal cultureel werk sterk.

Een laatste voorbeeld in deze rij. Onveiligheid en onveiligheidsgevoel wordt in verband gebracht met de opkomst van geweld, van criminaliteit met gebrek aan sociale controle. Het sociaal cultureel werk kan dit vraagstuk niet oplossen en kan er niet omheen. Je kunt vaststellen, dat iedereen graag zijn eigen leven leidt en geen behoefte heeft aan "sociale controle". Betekent dat, dat mensen niets met elkaar te maken hebben? Ik geef een voorbeeld: een inventief, en

voor de hand liggend initiatief. Er-
gens in het land, een gemeenschap-
pelijk probleem in het bewonen van
een flat waar vele culturen zowel au-
tochtonen, als allochtonen wonen
en waar grote problemen zijn in het
beheer van de gemeenschappelijke
woonvoorziening. Het sociaal cultu-
reel werk slaagt erin een arrange-
ment tussen de bewoners te maken,
brengt ontmoetingen tot stand en
het effect is; er komen afspraken
over leefbaarheid, er ontstaat een
verstandhouding, er komt een ver-
band tussen mensen.

Het scheppen van mogelijkheden
om verantwoordelijkheid te dragen
in de samenleving dichtbij de men-
sen vormt een noodzakelijke aanvul-
ling op individualisering. Met kleine
middelen is veel te doen. Daarach-
ter steekt een "norm": dat je voor el-
kaar van betekenis bent en dat dat
belangrijk is en belangrijk gevonden
wordt. Dat is niet in strijd met de indi-
vidualisering. Maar juist die indivi-
dualisering vergt het zoeken van we-
gen naar nieuwe verbanden, naar
nieuwe samenhang in de samenle-
ving.

Het vraagstuk van individualisering
zet zich door tot in alle uithoeken van
onze samenleving. Mensen worden
in alle opzichten meer en meer als
individueel behandeld en niet in de
eerste plaats meer als lid van een
gezin, als echtgenoot, als ouder. Het
is een niet te keren ontwikkeling en
het schept ook kansen voor indivi-
duen om onafhankelijk te kunnen
zijn. Dat is de goede kant. De andere
kant is, dat wie moeilijk meekomt, er
ook helemaal alleen voor staat.

Daarom kunnen we in het tijdperk
van "individualisering" niet meer
spreken van een dreigende tweede-
ling in de samenleving, maar van
een dreigende versplintering, waar-
bij onduidelijk blijft waar de breuklij-
nen liggen. De individualisering
komt dan hard aan bij mensen in

achterstandssituaties. Het kan voe-
ren tot een compleet isolement. Als
zich ghettovorming gaat voordoen,
dan voltrekt die zich binnen de mu-
ren van de afzonderlijke woningen.
Het illustreert hoe de samenleving
verandert. Er moet weer een breder
besef komen van onderlinge afhan-
kelijkheid en medeverantwoordelijk-
heid voor elkaar en voor de samen-
leving. Dat stelt voor wat betreft de
vormgeving nieuwe eisen aan so-
ciaal cultureel werk.

Mijn opvatting is dat sociaal cultu-
reel werk een eigen bijdrage, een
eigen discipline kan vormen in een
integrale aanpak van samenle-
vingsproblemen zoals deze. Het is
als met de fysio-therapie als onder-
deel van de integrale therapie. Het
sociaal cultureel werk dient te inte-
greren en zo sectordenken en de-
partementen te overstijgen. Dan kan
het grote vraagstukken tot een klei-
ne schaal terugbrengen. In de voor-
beelden van de werkloosheid, de
vergrijzing, de criminaliteitsontwik-
keling. Het kan dwarsverbanden
aanbrengen met andere sectoren:
justitie, arbeidsmarkt, emancipatie,
onderwijs. En in deze visie wordt het
werk een noodzakelijke sociaal cul-
turele component met een eigen
maatschappelijke betekenis, met
een eigen nut.

Met deze wat uitvoerige illustraties
wil ik aangeven, dat het sociaal cul-
tureel werk vanuit het verleden zijn
eigen kracht kan doortrekken naar
de toekomst. Die kennis vormt de
basis voor het maken van keuzen.
Wat sociaal cultureel werk te bieden
heeft, is het activeren en op gang
houden van het vermogen om te le-
ren bij mensen die de minste
perspectieven hebben. Het laat zich
daarbij duidelijk leiden door een
norm van handelen:

- naar de mensen toe: doe mee als
het enigszins kan en waar het
kan;
- naar de samenleving: biedt men-
sen een kans erbij betrokken te
zijn.

De grondslag van de moderne ver-
zorgingsmaatschappij is het princi-
pe van de wederkerigheid. Het ver-
haal van de rechten en plichten. Het
gaat erom dit voortdurend te active-
ren. Het sociaal cultureel werk heeft

...de grondslag van de moderne verzorgings- maatschappij is het principe van weder- kerigheid...

een sociaal-educatieve functie en
daarachter steekt een veronderstel-
ling over mensen en de samenle-
ving. Dat is het normatieve. Mijn plei-
dooi is erop gericht het sociaal
cultureel werk te stimuleren om zich
als basis voor keuzen intensief bezig
te houden met de samenleving, zo-
als die zich in de komende vijf tot tien
jaar ontwikkelt. In dat opzicht zou ik
een beroep willen doen op het "Neder-
lands Instituut voor Zorg en Wel-
zijn" om samen met het werkveld
het werk een nieuwe impuls te ge-
ven.

Sociaal cultureel werk heeft een
functie naar individuen en groepen
en naar de samenleving. We moe-
ten constateren dat de samenleving
niet vanzelf integreert. In de jaren
zeventig dachten we de tegenstelli-
ngen te kunnen overwinnen, de sa-
menleving te kunnen vervolmaken.
We hebben, laten we dat achteraf
goed zien, de tegenstellingen niet
overwonnen, integendeel, ze ne-
men toe. Het is dus nodig om rea-
listisch naar de toekomst te kijken op
grond van onvermijdbare proces-
sen, zodat u doelen en doelgroepen
vindt. Welke groepen zullen het niet
halen? Welke groepen zullen ver-
moedelijk afvallen, tenzij er bijzon-
dere aandacht voor hun positie

komt? Opnieuw gaat het dan om het analyseren van die voorspelbare ontwikkeling.

Ik noemde het voorbeeld van de werkloosheid, de demografische ontwikkelingen, het leefklimaat, de gevolgen van de moderne informatie technologie in het dagelijks bestaan van vele mensen. Het sociaal cultureel werk kan daar, met zijn typische aanbod: concreet, elementair, praktisch, breed maatschappelijk ingekaderd, met de mogelijkheden en middelen van de educatieve en sociale actie, een eigen bijdrage aan leveren. Door grote uitdagingen, die dichterbij mensen gebracht moeten worden die geen automatische aansluiting hebben op deze ontwikkelingen. Individuen en groepen moeten geholpen worden, maar ook instituten in de samenleving om een complementaire rol te vervullen. Mensen die het niet halen, halen het vaak niet, omdat ze weinig ingebed zijn in relaties, die steun en mogelijkheden kunnen bieden. Daar komt het belang van het individu of groep, die mee wil kunnen doen en een samenleving, die niet geheel uit elkaar wil vallen, samen.

Sociaal cultureel werk functioneert in een soort driehoeksverhouding: burgers en verbanden, instituten met hun eigen taken en overheden met hun regels en algemene beleidsverantwoordelijkheid, onder

..je kunt niet concreet genoeg zijn in het aanduiden van problemen en wat je er aan gaat doen...

andere voor het welzijn van burgers. Men kan wellicht zeggen, dat juist één van de betrokkenen in de driehoek, de centrale overheid, zich terug heeft getrokken en in vele opzichten het werk, zowel in belangstelling, als in materiële ondersteuning heeft teruggeduwd. Het eerste is misschien nog belangrijker dan het tweede. Hoewel, ik kan mij daarbij ook de pijn bij u voorstellen. Ik denk, dat dit niet blijvend is. Er zijn ingrijpende vraagstukken die zullen dwingen om de balans in de verantwoordelijkheid een nieuw evenwicht te geven. De verantwoordelijkheid, om vanuit een algemene optiek te stimuleren, ruimte en voorwaarden te scheppen, kan niet blijvend worden ontlopen. En waar de rijksoverheid is teruggestreden, trad de gemeente op. Het was een van de gunstige effecten van de ontwikkeling van de laatste jaren. Ik kom daarbij, afsluitend, terug op het sociaal cultureel werk. Ik constateer bereidheid om zelf te verande-

ren, het werk op een nieuwe leest te schoeien, over een andere boeg te gaan. Sociaal cultureel werk komt daarmee in een nieuwe fase van zijn bestaan. Ik sluit niet uit, dat het betekent dat ook de term "sociaal cultureel werk" tegen het licht moet worden gehouden. Het begon als volksoontwikkeling, buurtwerk, dorpshuiswerk. Herkenbare, concrete benoemingen. Met de term sociaal cultureel werk is het werk in de beeldvorming abstracter geworden, minder plaatsbaar. Ik denk, dat je in dit werk niet concreet genoeg kunt zijn met het aanduiden van de problemen die je ziet en hetgeen je er aan gaat doen. Daarmee kan overtuigend een aanbod worden gebracht, de betekenis ervan worden aangegeven en de prijs worden genoemd die daar nu eenmaal bij hoort.

Wat u kunt aanbieden, is niet het formuleren van een ideale toekomst of ideale samenleving. Wat u kunt bieden, is met de mensen nagaan hoe zij hun bestaan zelf kunnen inrichten en afstemmen op de eisen, die de samenleving stelt en gaat stellen. U kunt daarbij de concrete handreikingen mobiliseren. U kunt daarin een regie-functie vervullen om mensen, die zonder hulp weinig uitzicht hebben, te leren zichzelf toe te rusten naar de maat van hun mogelijkheden. Dat is een meerwaarde voor individu en samenleving. Een inspanning waard!

Workshop ondersteuning in het werk

Omdat het de eerste keer een succes was, organiseert vrouwenscholingscentrum BOUW nogmaals deze workshop op vrijdag 26 mei a.s. in Utrecht.

Het programma van de workshop omvat de volgende onderdelen:

- inleidingen over mogelijkheden en voor- en nadelen van vrouwensteungroepen, netwerken en intervisiegroepen
- een interview met een vrouw die ervaring heeft met ondersteuningsgroepen
- uitwerking van vragen die aan het opzetten van een groep voorafgaan
- oefenen met verschillende methodieken die geschikt zijn voor ondersteuningsgroepen.

Er is een brochure met achtergrondinformatie samengesteld, die kan besteld worden door overmaking van f 14,50 (incl. porto) op giro 44 555 39, t.n.v. St. Bouw, Koningslaan 11, Utrecht. O.v.v. "ondersteuning". De kosten voor de workshop bedragen f 75,- (incl. brochure en lunch).

Informatie, inschrijving en folder bij Vrouwenscholingscentrum Bouw, Magda Loeffen en Susanne Burri, tel. 030-522238.

Verslag conferentie werkgelegenheidsbeleid

Bij het Nimo is het verslag verkrijgbaar van de conferentie "Werkgelegenheidsbeleid in Nederland. Internationale vergelijking en lokaal perspectief", die op 20 december j.l. gehouden werd. Het verslag bevat inleidingen van de heren Therborn (Universiteit van Göteborg, Zweden) en Kruse (tot voor kort D.G. Arbeidsvoorziening van het ministerie van Sozawe), die met name ingaan op knelpunten en wenselijke ontwikkelingen in het Nederlandse werkgelegenheidsbeleid. De inleidingen van mevrouw Nieborg (NIMO) en de heer Lemmen (VNG) gaan in op de lokale praktijk en beleidsimpulsen van onderop in relatie tot het landelijk kader. Daarna volgt een discussie rond drie stellingen over langdurige werkloosheid, economische zelfstandigheid van vrouwen en basisinkomen, die resp. verdedigd worden door de heer Ten Hove, mevrouw Bruyn-Hundt en de heer De Beer. Het geheel eindigt met een nabeschouwing.

Het verslag is telefonisch of schriftelijk bij het Nimo te bestellen. De prijs bedraagt f 17.50, incl. porto. ■

De toekomst van vrouwen

In de Christine de Pisan-reeks van de Erasmus-universiteit Rotterdam, waarin interdisciplinaire studies over vrouwen in de samenleving zijn opgenomen, is een derde uitgave verschenen getiteld "de toekomst van vrouwen." De bundel is een neerslag van een serie colleges over dat onderwerp, georganiseerd door de sectie emancipatievraagstukken

van de Universiteit. Zo zijn uiteenlopende artikelen bij elkaar gebracht, die op verschillende wijze iets zeggen over de toekomst van vrouwen. Ze behandelen bv. een filosofisch model op grond waarvan je heel anders tegen emancipatievraagstukken kunt aankijken, een model voor empirisch onderzoek en overzichten van feitelijke ontwikkelingen, die overigens tot verschillende toekomstverwachtingen leiden. De bundel eindigt met een voorzet voor een toekomststudie en een eerste aanzet daarvoor middels een integrale analyse van de arbeidsparticipatie van vrouwen. Deze lezenswaardige bundel is te bestellen bij de Erasmus Universiteit Rotterdam, sectie vrouwenstudies, Burg. Oudlaan 50, 3062 PA Rotterdam. tel. 010-4081159. H.J.Groenendijk, M.de Wit (red.), "De toekomst van vrouwen", Erasmus Universiteit Rotterdam, 1989, 153 pgs. ■

Opbouwwerk en 1992

Ook het opbouwwerk zit niet stil en bereidt zich voor op Europa 1992. Het wil duidelijk maken dat het bedrijfsleven en de politiek hierop geen exclusieve claim hoeven te leggen. Door initiatief van de Engelse Community Projects Foundation, waarvan de in ons land bekende David Thomas directeur is, wordt er van 22 tot en met 25 september a.s. een manifestatie en conferentie georganiseerd in Wales. In het doortimmerde programma komen o.a. aan de orde de effecten van 1992 voor Europese regio's en achterstandsgebieden, de impact voor de professionele praktijk van de community development, financieringskansen voor buurtactie, etc. Vanuit Nederland worden 15 personen verwacht. Het K.J.F. is bereid gemotiveerde subsidieverzoeken van deelnemende organisaties of groepen in overweging te nemen. ■

Nogmaals "Databank Ouderen en huisvesting"

In de rubriek Studie en onderzoek van M.O. februari is niet goed uit de verf gekomen wie in Noord-Brabant het initiatief heeft genomen tot het opstarten van een databank "Ouderen en huisvesting". Hieronder volgt het originele tekstfragment: "Deze databank wordt een resultante van een door een provinciale initiatiefgroep gevormde coalitie tussen IMO-project, GIMD (tegenwoordig BOZ), LOBH, vereniging van Stg. GOW en de initiatiefgroep zelf die samenkomt in een onder het GOW ressorterende werkgroep die de voortgang en de sturing van het project bewaakt." ■

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) verricht onderzoek op het gebied van maatschappelijke ontwikkelingen. Het zet zijn deskundigheid in op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Hiermee richt het zich op professionele werkers uit de sociale sector, op belangengroepen, zoals uitkeringsgerechtigden, en op beleidsfunctionarissen. Een lijst van publicaties is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295. ■

Gif in de grond

Die opbouwwerk(st)ers en bewonersgroepen die meer willen weten of betrokken zijn bij problemen van bodemverontreiniging moeten het recente boekje "Bewoners giftbelten miskend" eens lezen. Hendra Versteegde van Nederland Gifvrij bundelt hierin de aanklachten van elf bewonersorganisaties uit gifwijken in het land. Tezamen hebben deze groepen de ernstige tekortkomingen in de bodemsaneringsoperatie tot eisen geformuleerd.

Het boek opent met de noodkreet: "Met deze aanklacht willen wij bereiken dat politici en ambtenaren doordrongen raken van de vaak schrijnende situatie van bewoners die op of rondom giftbelten wonen, in de hoop dat zij de eisen uit deze aanklacht zullen omzetten in concrete maatregelen en resultaten."

In het boek worden vijf belangrijke knelpunten signaleerd:

- de overheid blijkt steeds vaker te kiezen voor oplossingen waarbij niet alle gifgrond wordt verwijderd (de leeflaagsanering)
- bewoners hebben nauwelijks invloed op beslissingen over hun woonwijk
- er zijn enorme vertragingen bij de uitvoering van de saneringen
- er is voor gedupeerde bewoners geen schadevergoeding
- de 200 miljoen die de overheid per jaar er voor uittrekt is veel te weinig.

De bewonersorganisaties en Nederland Gifvrij eisen dan ook dat de bodemsaneringsoperatie gericht is en blijft op een definitieve schoonmaak van giftbelten. Dit moet wettelijk worden vastgelegd in de op handen

zijnde nieuwe wetgeving. Bewoners en milieugroepen moeten bij een onafhankelijke rechter in beroep kunnen gaan tegen slechte saneringsplannen, die enorme gevolgen kunnen hebben voor het leefmilieu ter plekke.

Een zogenaamde vrije-woonkeuze-regeling moet mogelijk maken dat bewoners zonder financiële schade kunnen verhuizen als niet alle gif wordt verwijderd of wanneer dit te lang duurt. Een andere eis is dat giftbelten sneller worden aangepakt om onnodige verdere verspreiding van het gif te voorkomen.

Om te realiseren dat giftbelten grondig en voortvarend worden opgeruimd is jaarlijks een bedrag nodig van één miljard gulden, aldus Nederland Gifvrij.

Het boek bevat drie pagina's met aanbevelingen over voorlichting, participatie en hulpverlening aan/van bewoners.

Op woensdag 19 april is heeft het stedelijk bureau RIO een studiedag voor het opbouwwerk georganiseerd over de bodemverontreiniging in Rotterdam. Het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Holland hield een lezing over milieu veilig wonen.

Het boek is te bestellen door f 12,- te storten op girorekening 2203839 t.n.v. Nederland Gifvrij, Utrecht, o.v.v. toezending aanklacht. Meer informatie over de Rotterdamse studiedag en de betrokkenheid van de WOZH bij Gif in de grond, resp. bij RIO, tel. 010- en WOZH, Moniek Mol, tel. 078-141443.

Milieu en marketing

Het Centrum voor energiebesparing en schone technologie organiseert op 28 november 1989 te Utrecht het symposium Milieu en marketing - de bevordering van een milieuvriendelijk aankoopgedrag. Het symposium is bedoeld voor iedereen die belang heeft bij productinformatie over milieu, bedrijven, consumenten, overheden, onderzoeksinstituten en milieu-organisaties. Op deze dag worden de resultaten gepresenteerd van het Haalbaarheidsonderzoek Milieukeur, dat wordt uitgevoerd in opdracht van de Ministeries van VROM en Economische Zaken door het Centrum voor energiebesparing en schone technologie.

De volgende thema's staan tijdens het symposium centraal:

- hoe zal de markt voor milieuvriendelijke producten zich ontwikkelen?
- de rol van een milieukeur
- productgroepen met mogelijkheden voor de marketing van milieuvriendelijkheid van goederen, materialen en diensten
- de bevordering van milieuvriendelijk aankoopgedrag.

Het symposium heeft als doel de discussie te stimuleren over verantwoord gebruik van milieu-overwegingen in de promotie van produkt en bedrijf.

Meer informatie bij Centrum voor energiebesparing en schone technologie, René Moor, tel. 015-150158.